

smršťující se města

diplomová práce

Petr Rejnuš
ateliér Maier

letní semestr 2018

Fakulta architektury
České vysoké učení technické v Praze

předmluva

definice

Smršťování měst je jev vyplývající ze specifické interakce makroprocesů s lokálními strukturami. To je velmi obecná definice od Katrin Grossmann [21 in 00].

Stejně jako jiné jevy, i smršťování má své příčiny, projevy a důsledky, avšak v tomto případě není možné příčiny (tedy sociálně ekonomické makroprocesy) dlouhodobě zvrátit. Nemá tedy smysl jít proti nim a pokoušet se tlačit Sisyfův kámen do kopce. Co však smysl má, je uzpůsobení urbanistické struktury města důsledným trendům a pokusit se tak usměrnit jejich projevy.

Na smršťování měst je nezbytné pohlížet vždy jako na kvalitativní proces, což znamená, že naším zájmem jsou kauzální vztahy, jeho dynamika, a také dopady, které mají tyto kauzality na různé oblasti vývoje města. Z toho důvodu nemá pro konceptualizaci smysl definovat přesné kvantitativní ukazatele či hraniční hodnoty pro smršťování. [02 in 00]

příčiny

Mezi sociálně ekonomické makroprocesy obligátně patří suburbanizace, ztráta pracovních příležitostí a změny demografické struktury obyvatelstva v důsledku (druhé) demografické tranzice.

Suburbanizace je pro potřeby této práce chápána jako proces osídlování příměstských oblastí.

Ztráta pracovních příležitostí myšleno v jádrech regionů již naznačuje měnící se hierarchický význam jader a zázemí mikroregionů.

Demografická tranzice, tedy přechod se projevuje ve snížené porodnosti, stárnutí obyvatelstva a také změnou vzdělanostní struktury obyvatel.[00]

projevy

Je velmi důležité odlišit hlavní indikátory smršťování měst, jimiž jsou pokles počtu obyvatel a snížení ekonomické výkonnosti, od jejich projevů. Ty bychom pro oba indikátory mohli odlišit do dvou rovin – kvalitativní a kvantitativní. [00]

Snížení počtu obyvatel se projevuje kvalitativně jako stárnutí obyvatelstva, zhoršení vzdělanostní a kvalifikační struktury populace, změna poptávky po službách. [02 in 00] Kvantitativně pak jako nárůst počtu neobydlených bytů a domů, nadbytek kapacit v mateřských školách a posléze v základních školách, slabší využívání infrastruktury, rozšiřování sociálně vyloučených lokalit a poklesem rozpočtových příjmů vázaných na počet obyvatel.[01]

Snížení ekonomické výkonnosti se v kvalitativní rovině projevuje jako změna v podílu zastoupení ekonomických sektorů, zvýšení nezaměstnanosti, oslabení politického, ekonomického či jiného významu města v rámci hierarchie sídelního systému. [02 in 00] V kvantitativní rovině pak jako rostoucí podíl průmyslových brownfieldů, zvýšení nezaměstnanosti, slabší využívání infrastruktury a poklesem rozpočtových příjmů vázaných na podnikatelskou aktivitu.[00]

důsledky

Smršťující se města se potýkají - či se budou potýkat - se zvyšujícími nároky na finance, protože například stárnutí obyvatel vyžaduje odpovídající politickou reakci a posílení sociální infrastruktury a služeb pro seniory. Ekonomicko sídelní systém smršťujících se měst upadá, aby se po určitém čase zase dostal do nové, jinak strukturované rovnováhy. Tomu je třeba pomoci smíšenou strategií rozvoje, která nepodporuje „jen“ růst, ale také se vyrovnává právě s poklesem obyvatel [01 in 00] a sníženou ekonomickou výkonností. [00]

obsah

širší vztahy - region 8

situace - mikroregion 10

analytická část sociální a ekonomické analýzy

počet obyvatel 14

věková struktura obyvatelstva 18

obydlenost bytů 28

vzdělanostní struktura obyvatel 30

ekonomická analýza 36

analýzy dostupnosti

analýza stavu hromadné regionální dopravy 38

analýza dostupnosti základní veřejné vybavenosti mikroregionu 40

urbánní analýza

multikriteriální analýza 42

volné pozemky v Lanškrouně 44

původní vesnická zástavba 46

návrhová část

předpoklady 49

vize 51

region 52

mikroregion 54

sídlo město Lanškroun

koncepce rozvoje města - reurbanizace 58

koncepce rozvoje města - usměrnění 62

koncepce rozvoje města - atraktivizace 66

sídlo vesnice Ostrov

koncepce rozvoje vesnice - koncentrace 70

využití hospodářských stavení 74

detail 78

bibliografie 85

vysvětlivky 86

zdroje 87

České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury

2/ ZADÁNÍ diplomové práce

Mgr. program navazující

Jméno a příjmení: Petr Rejnuš
 datum narození: 8.3.1993
 akademický rok / semestr: 2017/2018 letní semestr
 obor: Architektura a urbanismus
 ústav: 15121 Ústav prostorového plánování
 vedoucí diplomové práce: prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc.

téma diplomové práce: **Smršťující se města**

zadání diplomové práce:

1/ Popis zadání projektu a očekávaného cíle řešení

Cílem je vytvořit koncepci rozvoje mikroregionu Lanškrouna v kontextu městského regionu Česká Třebová - Ústí nad Orlicí - Lanškroun a prověřit tuto koncepci na urbanistickém detailu města Lanškrouna.

Koncepce rozvoje bude vycházet z analýzy doloženého předpokládaného smršťování mikroregionu a bude v detailu řešit urbanistické dopady tohoto smršťování na vybranou část města Lanškrouna. Ambicí koncepcí je udržet kvalitu životních podmínek v Lanškrouně i za předpokládaného dlouhodobě nezvratitelného smršťování v důsledku působení sociálně ekonomických makroprocesů, tedy přizpůsobit urbanistickou strukturu města tomuto trendu, namísto pokusů tento fakt zvrátit.

2/ Vzhledem k zadanému tématu není stavební program součástí zadání.**3/ Popis závěrečného výsledku, výstupy a měřítka zpracování**

Autorská zpráva

Analytická část

Širší vztahy – městský region Česká Třebová - Ústí nad Orlicí - Lanškroun 1:100 000

Celková situace mikroregionu Lanškrouna 1:50 000

Koncepce rozvoje města Lanškrouna 1:10 000

Urbanistické řešení rozvoje vybrané části Lanškrouna (řezy, pohledy, detail) 1:200 - 1:1000

Perspektivy / vizualizace

Schémata

4/ Seznam dalších dohodnutých částí projektu (model)

Model urbanistického detailu

Portfolio A4 (dle vzoru FA ČVUT)

Poster 4xA1 / 2xA0 (dle vzoru FA ČVUT)

CD

Rozsah a měřítka jednotlivých výkresů či modelu mohou být po shodě s vedoucím práce změněny.

Měřítka výstupů mohou být přizpůsobena požadovaným formátům odevzdání.

Datum a podpis studenta

28.2.2018

Datum a podpis vedoucího DP

 28.2.2018

Datum a podpis děkana FA ČVUT

registrováno studijním oddělením dne

18.2.2018

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE

FAKULTA ARCHITEKTURY

AUTOR, DIPLOMANT: Petr Rejnuš
AR 2017/2018, LSNÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE: SMRŠŤUJÍCÍ SE MĚSTA
(ČJ)
SHRINKING CITIES
(AJ)

JAZYK PRÁCE: ČEŠTINA

Vedoucí práce: prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc. Ústav: 15121 Ústav prostorového plánování

Oponent práce: Ing. arch. Petr Topolovský

Klíčová slova (česká): smršťující se města, mikroregion, Lanškroun

Anotace (česká):

Práce stanovuje pro smršťující se město Lanškroun a jeho mikroregion takovou koncepci, která přispívá k adaptaci města na důsledky smršťování, která městu poskytne příznivou kondici pro budoucí rozvojové příležitosti a která si klade za cíl udržet kvalitu životních podmínek ve městě i za dlouhodobě nezvratitelného smršťování v důsledku působení sociálně ekonomických makroprocesů. Koncepce je následně prověřena na urbanistickém detailu města.

Anotace (anglická):

The thesis defines a concept for the shrinking city of Lanškroun and its microregion. The concept intends to facilitate the city adaptation to the consequences of shrinkage, provide favourable conditions for future opportunities and maintain the existing qualities of the living conditions in the city even while shrinking as a consequence of socio-economic macroprocesses. The concept is subsequently verified on the urban detail of Lanškroun.

Prohlášení autora

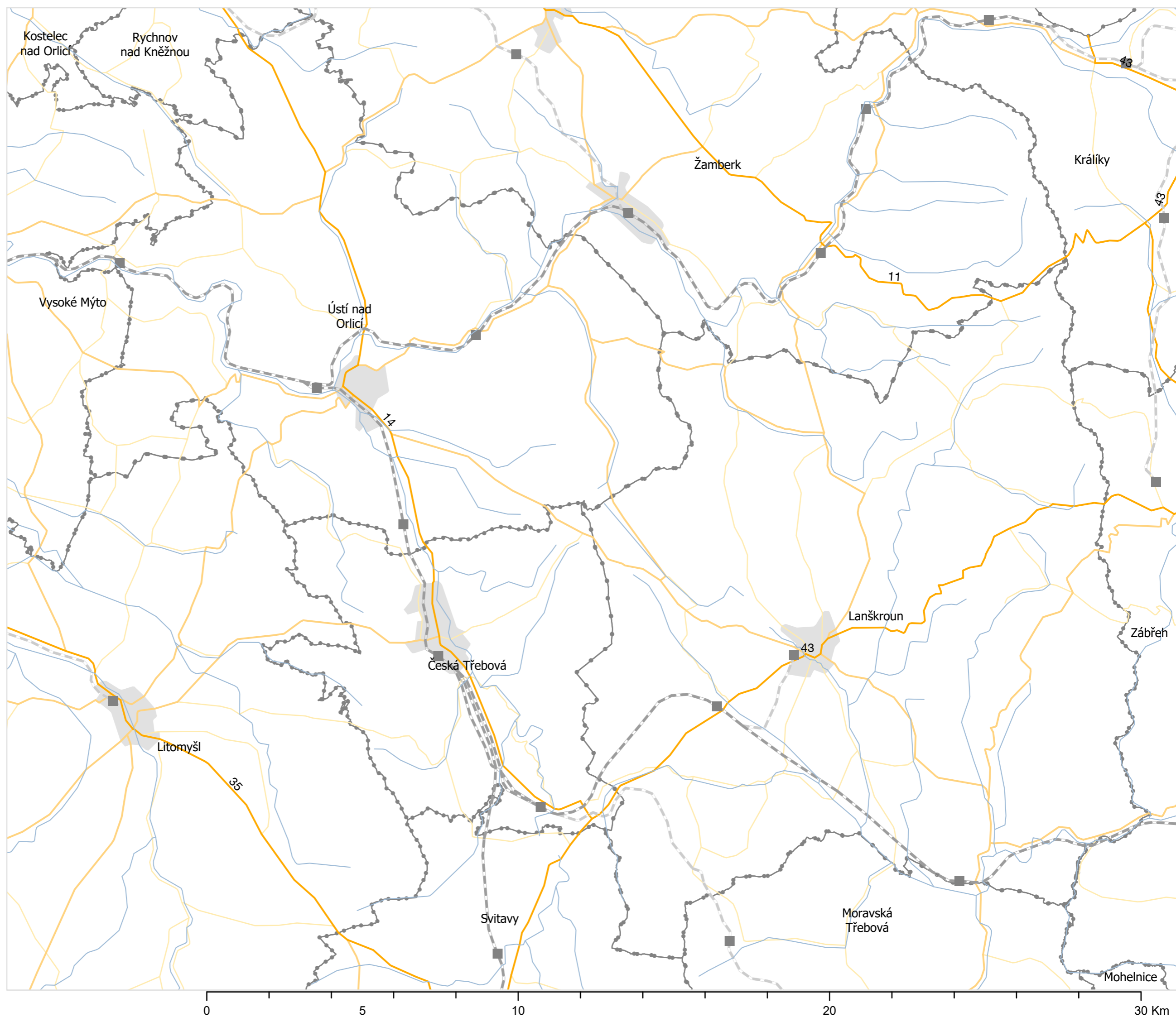
Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl veškeré použité informační zdroje v souladu s „Metodickým pokynem o etické přípravě vysokoškolských závěrečných prací.“

V Praze dne 29.5.2018

podpis autora-diplomanta

širší vztahy - region

situace - mikroregion

- Železniční stanice
- Elektrizovaná železnice
- - - Neelektrizovaná železnice
- Silnice_I_třída
- Silnice_II_třída
- Silnice_III_třída
- ▭ Obce s rozšířenou působností - polygony
- ▭ Obce - polygony
- budovy_plochy
- Přirozený tok

analytická část

sociální a ekonomické analýzy

počet obyvatel

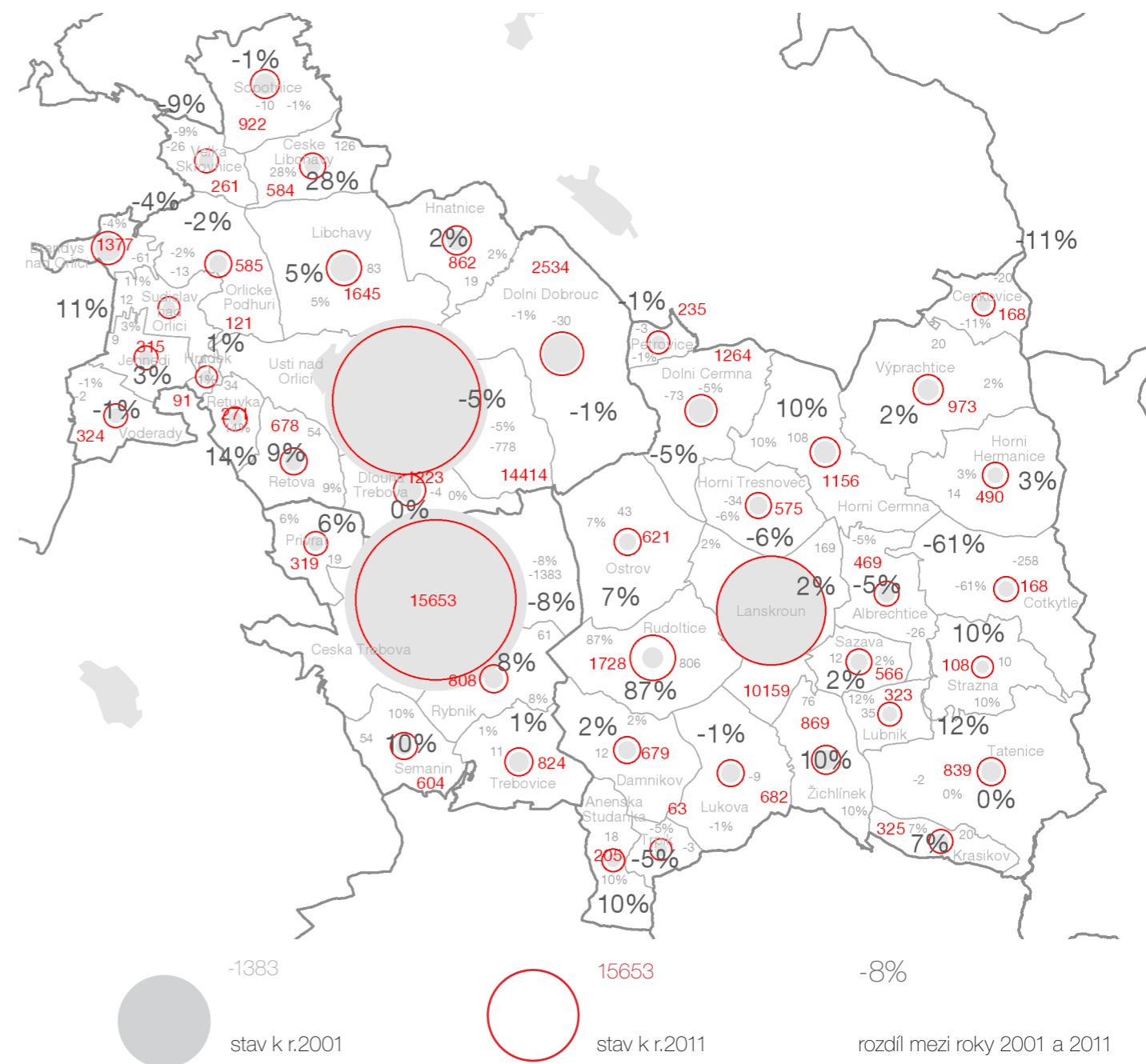
Počet obyvatel v celém městském regionu během let 1991 až 2017 pozvolna klesá. Nikoli však plošně. Výrazný pokles zaznamenaly Česká Třebová a Ústí nad Orlicí, zatímco jejich zázemí stabilně rostou.

Lanškroun co do počtu obyvatel v pozorovaném čase stagnuje. Je však důležité neopomenout značné výkyvy. Zejména předcházející pokles a stavy v letech 1991, 2002, 2010 a jejich následný dlouhodobý pokles.

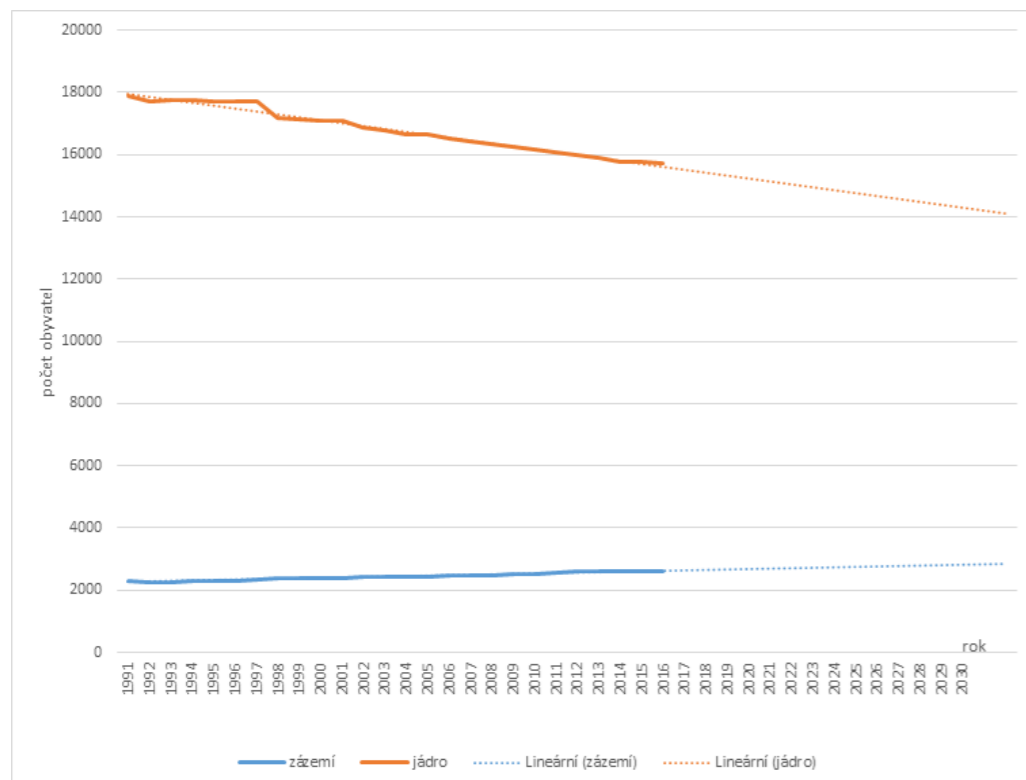
Podobným výkyvům, avšak s nižší citlivostí, vzdorovalo i zázemí města, které poměrně stabilně narůstá co do počtu obyvatel. Zvláště pak po roce 2007.

Trendy růstu zázemí a stagnace či poklesu jádra se dají očekávat i v dohledné budoucnosti. Rozdíl v síle zázemí a jádra bude tedy dále narůstat, což se přirozeně projeví i v hierarchii sídel v regionu nebo v množství finančních prostředků, které do obcí plynou přerozdělováním daní podle počtu obyvatel.

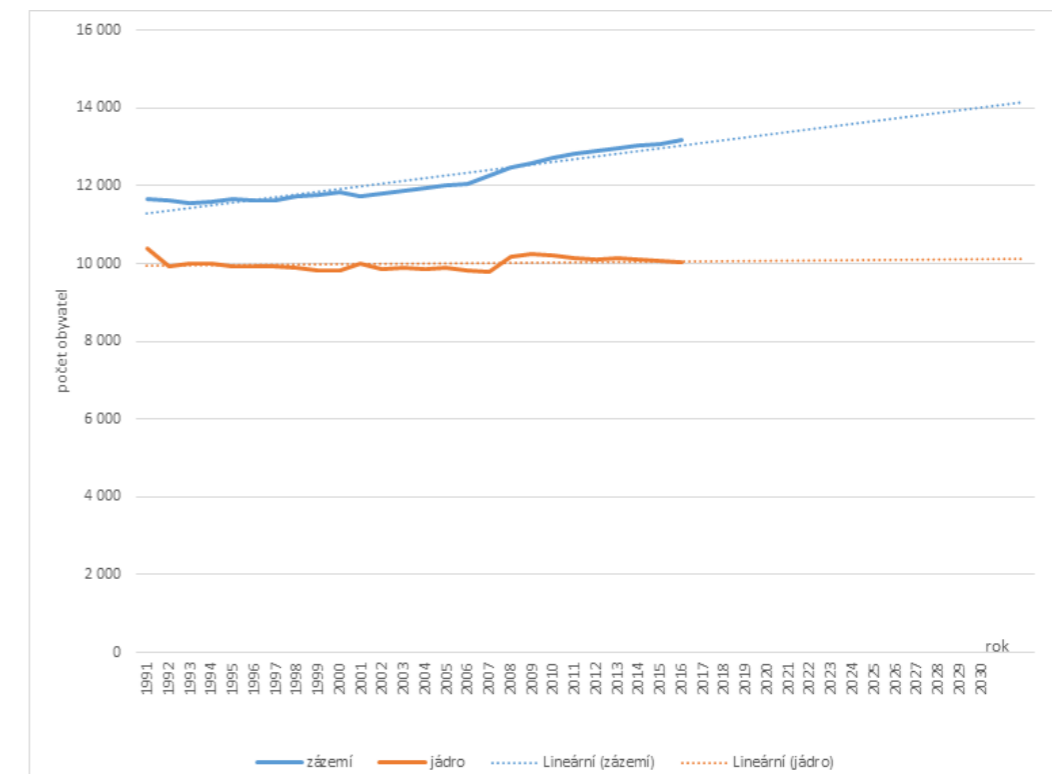
Jinými slovy města budou disponovat poměrně nižšími příjmy, zatímco jejich infrastruktura bude obsluhovat větší množství obyvatel (ze zázemí). Tento fakt (již) nejvíce doléhá na Lanškroun, kde počet obyvatel v zázemí výrazně převyšuje počet obyvatel jádra.

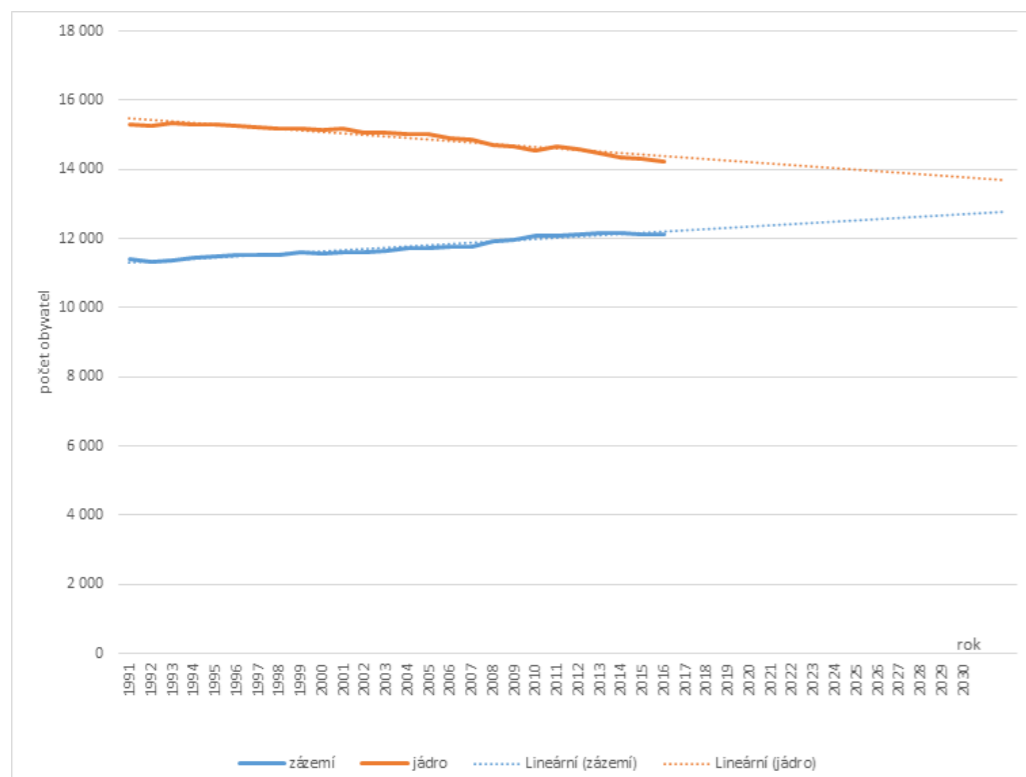
G_1_1 vývoj počtu obyvatel regionu mezi lety 2001 a 2011.
zdroj dat: ČSÚ, veřejná databáze, vlastní zpracování

G_1_1a vývoj počtu obyvatel a jeho trend v jádru a zázemí České Třebové

G_1_1c vývoj počtu obyvatel a jeho trend v jádru a zázemí Lanškrouna

G_1_1b vývoj počtu obyvatel a jeho trend v jádru a zázemí Ústí nad Orlicí

zdroj dat: ČSÚ, veřejná databáze, vlastní zpracování

věková struktura obyvatelstva

Analyzován byl vývoj v letech 2006 až 2016 a 2001 až 2011 tří věkových kategorií obyvatelstva.

První 0 až 14 let v zázemí všech tří měst tendencí svého vývoje odpovídá svou sestupnou tendencí, poměrnému zastoupení v narůstajícím celkovém počtu obyvatelstva v zázemí. První kategorie v případě jader České Třebové a Ústí nad Orlicí taktéž odpovídá tendencím celkového počtu obyvatel, ovšem klesajícím směrem. Jedná se tedy o předpokládaný jev.

Odlíšně od dvou předchozích jader je na tom to Lanškrounské. Celkový počet obyvatel zde stagnuje, zatímco kategorie 0 až 14 let početně pozvolna narůstá (nicméně oproti stavu k roku 2001 se stále jedná o výrazně nižší hodnoty). Trend této kategorie tedy neodpovídá předpokladu. To může být způsobeno narůstajícím poměrným zastoupením rodin s dětmi na úkor ostatního obyvatelstva. To vzhledem ke stagnujícímu počtu obyvatel a vývoji ostatních věkových kategorií znamená nutně nastěhovávání rodin s dětmi a vystěhovávání obyvatel v produktivním věku s odrostlými dětmi.

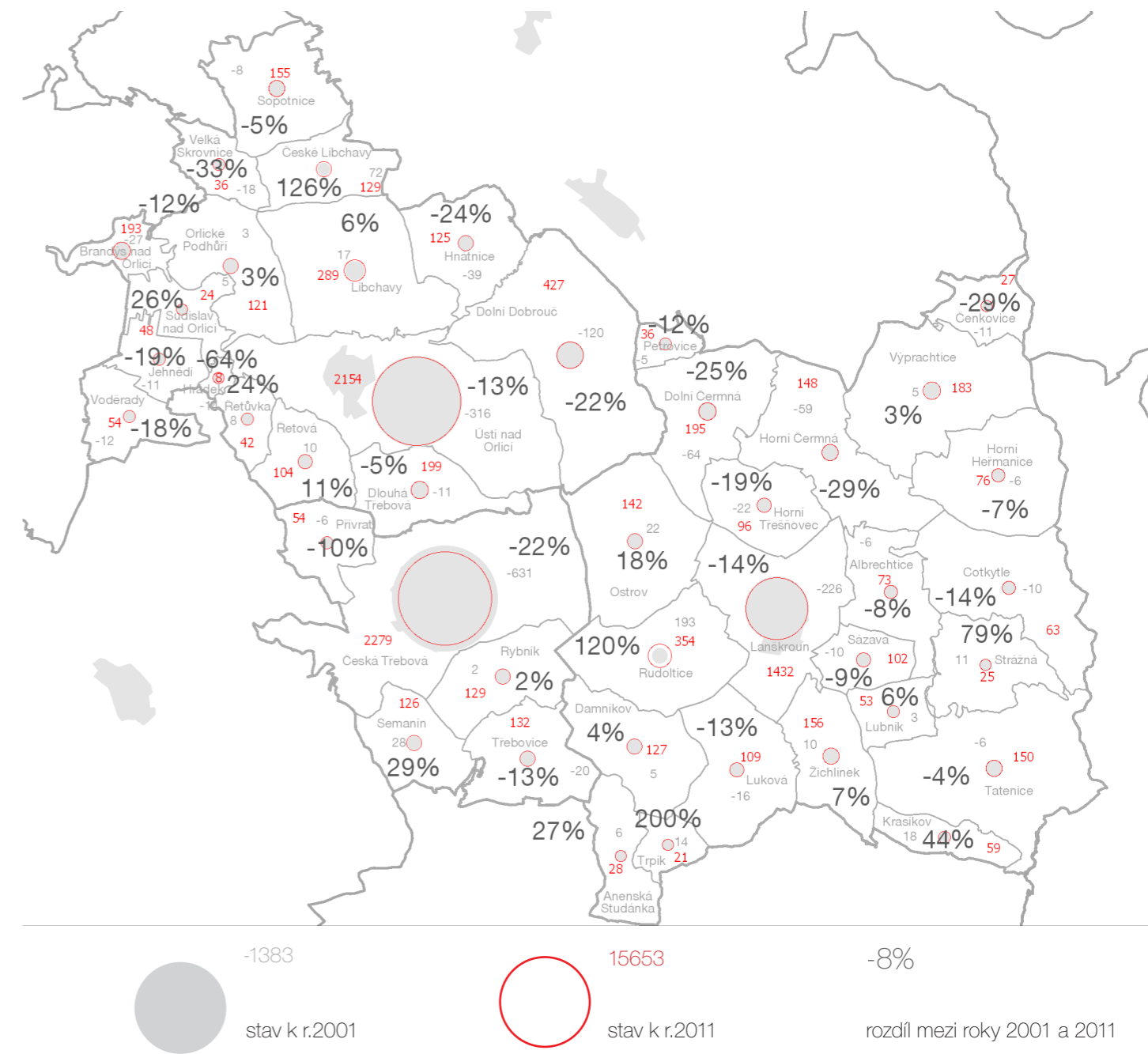
Druhá věková kategorie 15 až 65 let co do počtu v letech 2006 až 2016 vykazuje výraznou sestupnou tendenci ve všech třech jádrech. Ve všech třech jádrech je tato tendence výraznější než tendence vývoje celkového počtu obyvatel. Patrně vlivem druhého demografického přechodu. Ze stejného důvodu je zřejmě tlumen i jinak předpokládaný početní růst druhé kategorie v zázemích

měst, kde vykazuje stagnující tendenci i navzdory probíhající suburbanizaci, a to i zázemí Lanškrouna, kde je suburbanizace z pozorovaných nejvýraznější. Jiné hodnoty vývoje této kategorie jsou patrné ve znázornění období 2001 až 2011, což poukazuje na změnu trendu mezi lety 2001 a 2006.

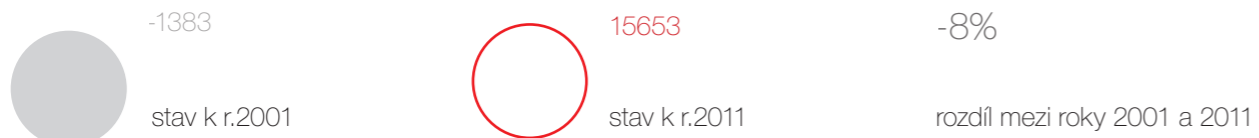
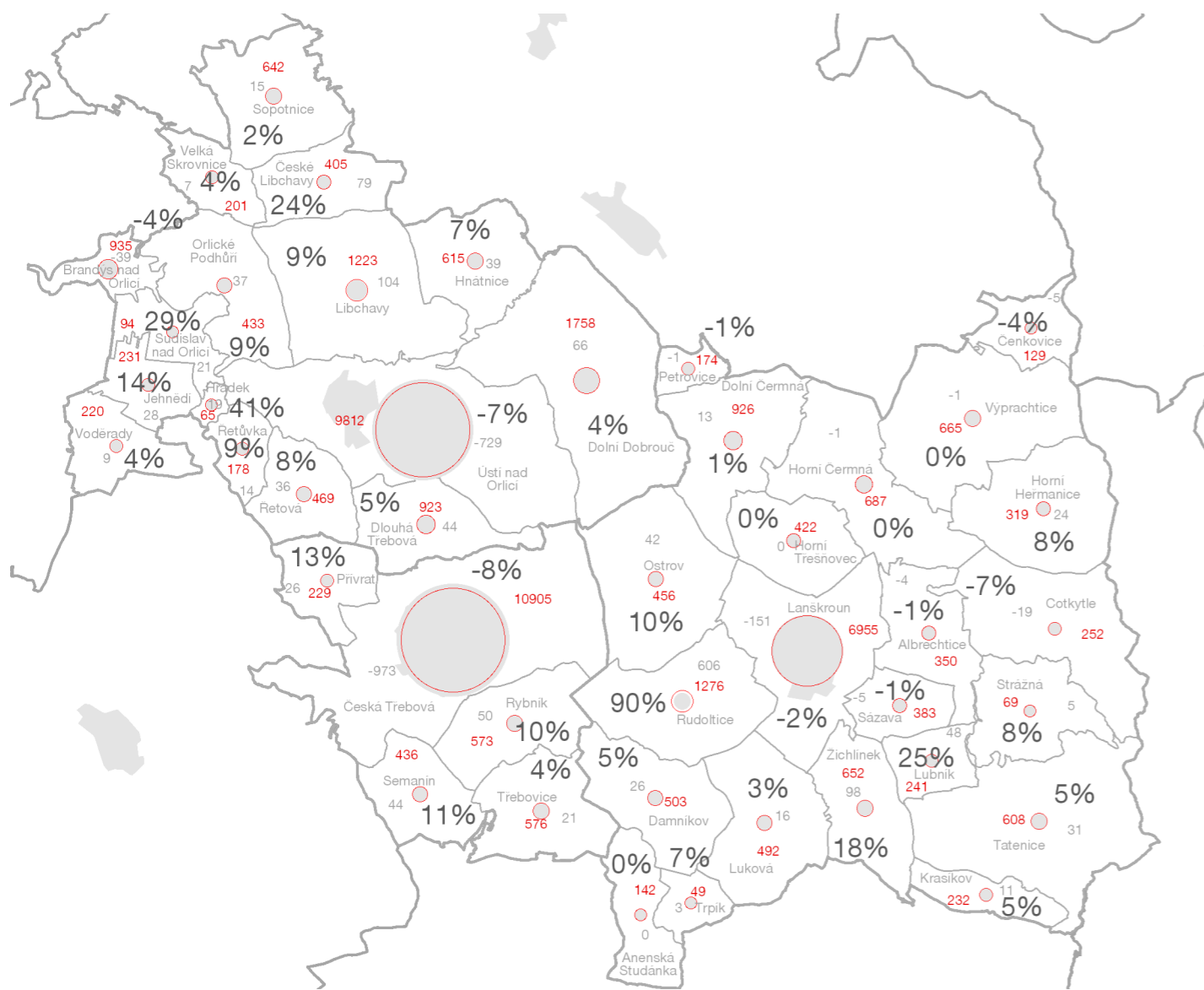
Důsledkem zmíněných trendů je změna poptávky po vybavenosti v jádrech nejen co do množství, ale také druhu poptávaných služeb a zboží.

Třetí kategorie 65 let a více podle očekávání vlivem druhého demografického přechodu ve všech pozorovaných jádrech a zázemích početně narůstá. Nárůst je nejstrmější v jádře a zázemí Lanškrouna. Za povšimnutí stojí, že počet lidí v postproduktivním věku narůstá od roku 2007 strměji v zázemí Lanškrouna než v jeho jádře. Jinými slovy populace v zázemí Lanškrouna stárne výrazněji než jaký je vliv suburbanizace mladších kategorií obyvatelstva.

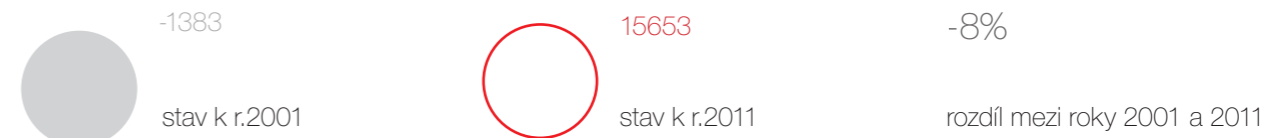
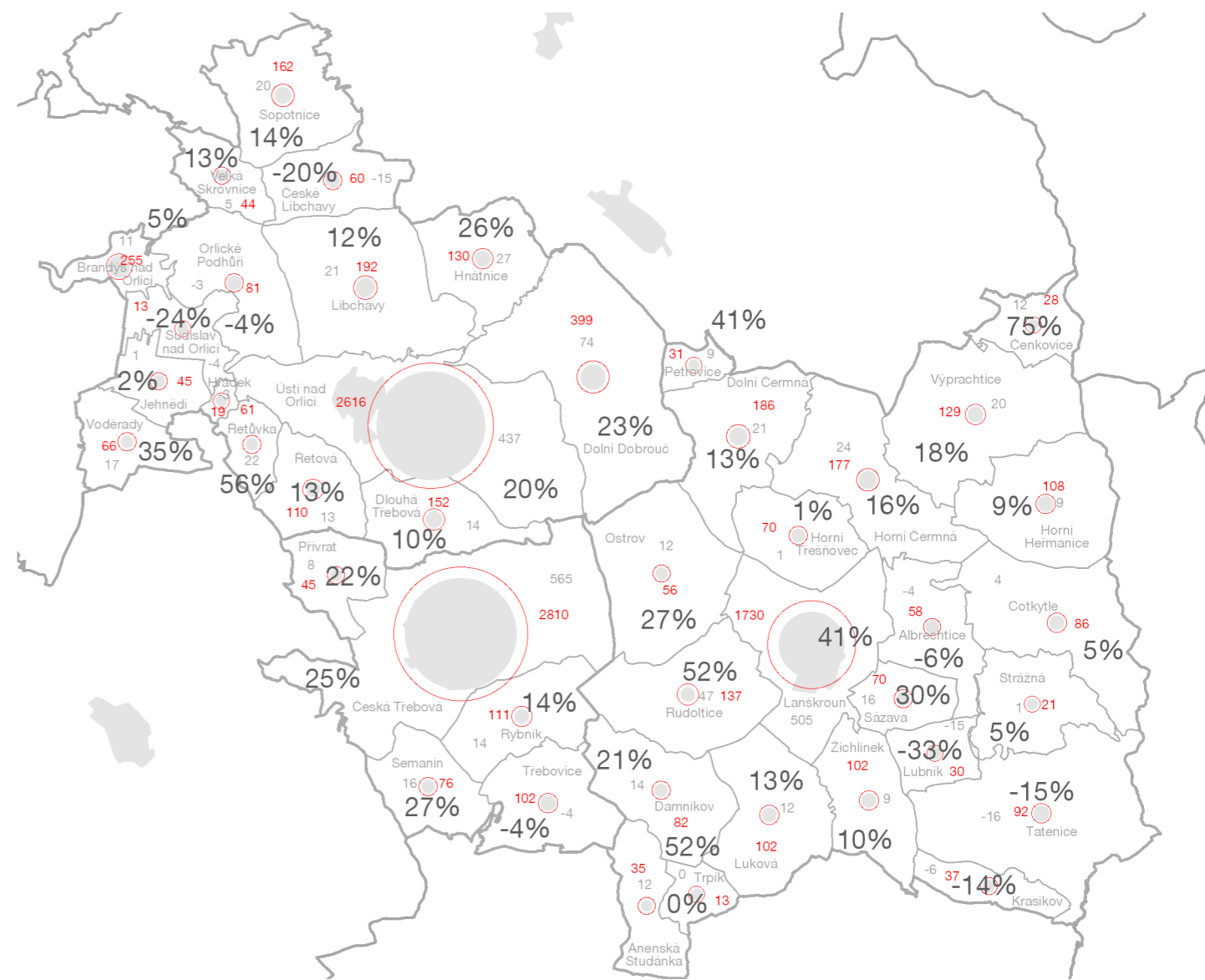
Příčinou může být poměrově nižší kapacita ubytovacích zařízení pro seniory než je tomu v České Třebové a Ústí nad Orlicí a vliv silnějšího tlaku na vybavenost v Lanškrouně v důsledku již proběhlého převýšení počtu obyvatel zázemí nad jádrem.

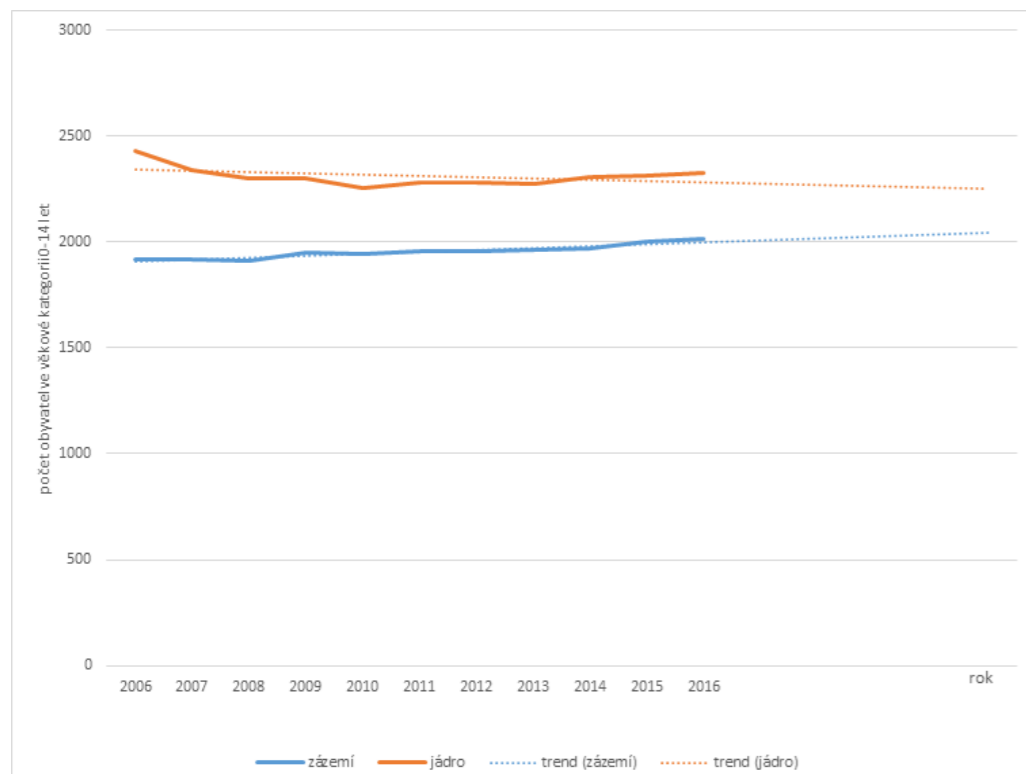
G_2_1 vývoj počtu obyvatel ve věkové skupině 0 - 14 let mezi lety 2001 a 2011. zdroj dat: ČSÚ, veřejná databáze, vlastní zpracování

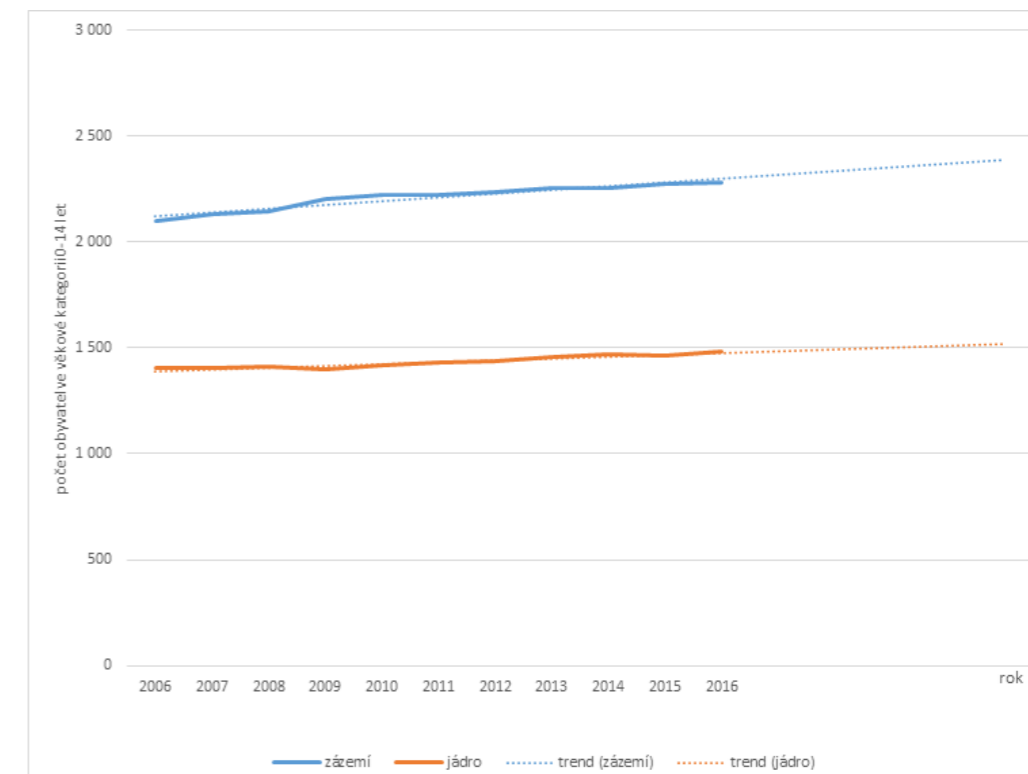
G_2_2 vývoj počtu obyvatel ve věkové skupině 15 - 64 let mezi lety 2001 a 2011.
zdroj dat: ČSÚ, veřejná databáze, vlastní zpracování

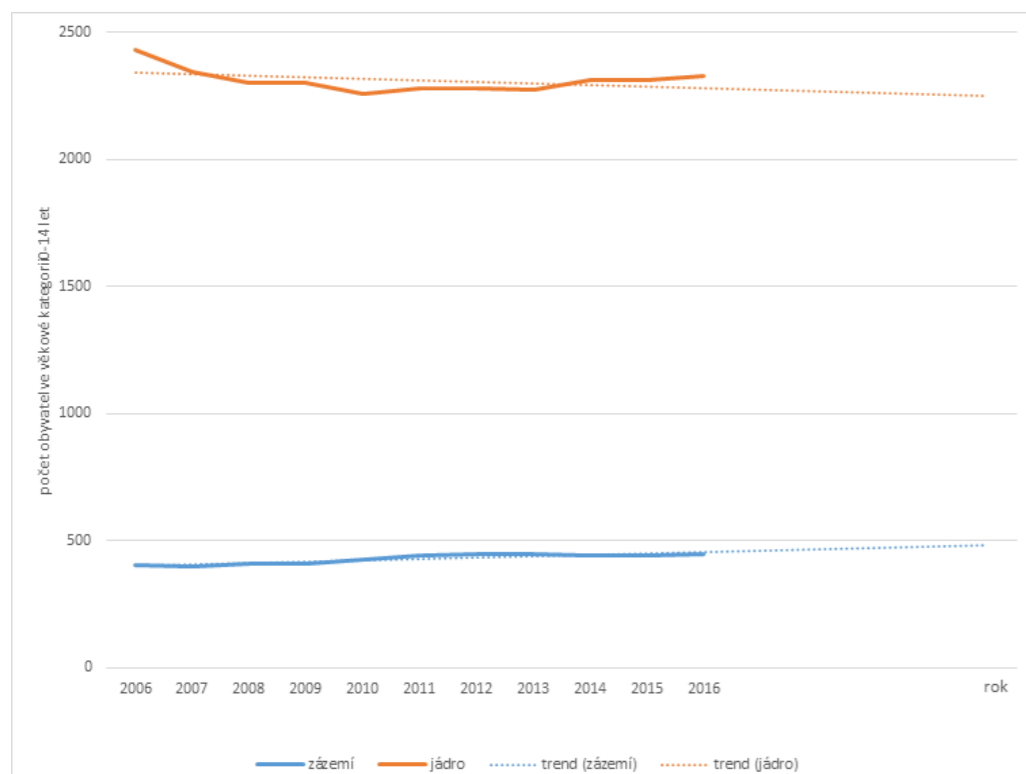
G_2_3 vývoj počtu obyvatel ve věkové skupině 65+ let mezi lety 2001 a 2011.
zdroj dat: ČSÚ, veřejná databáze, vlastní zpracování

G_2_1a vývoj počtu obyvatel ve věku 0-14 let a jeho trend v jádru a zázemí Ceské Třebové

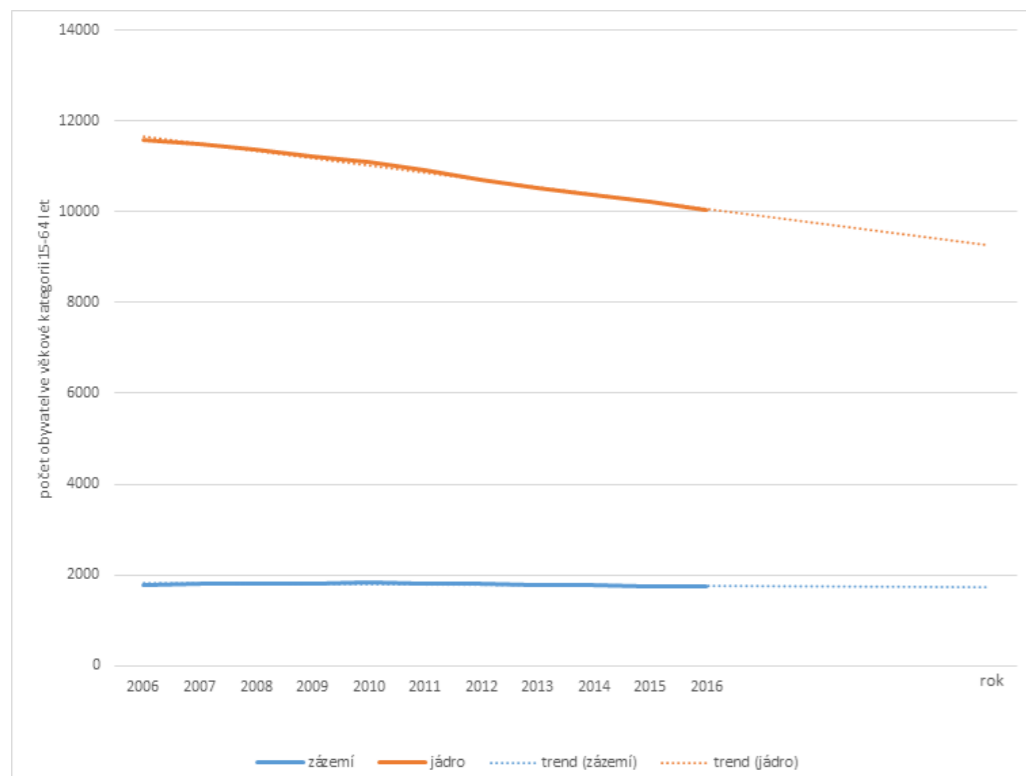

G_2_1c vývoj počtu obyvatel ve věku 0-14 let a jeho trend v jádru a zázemí Lanškrouna

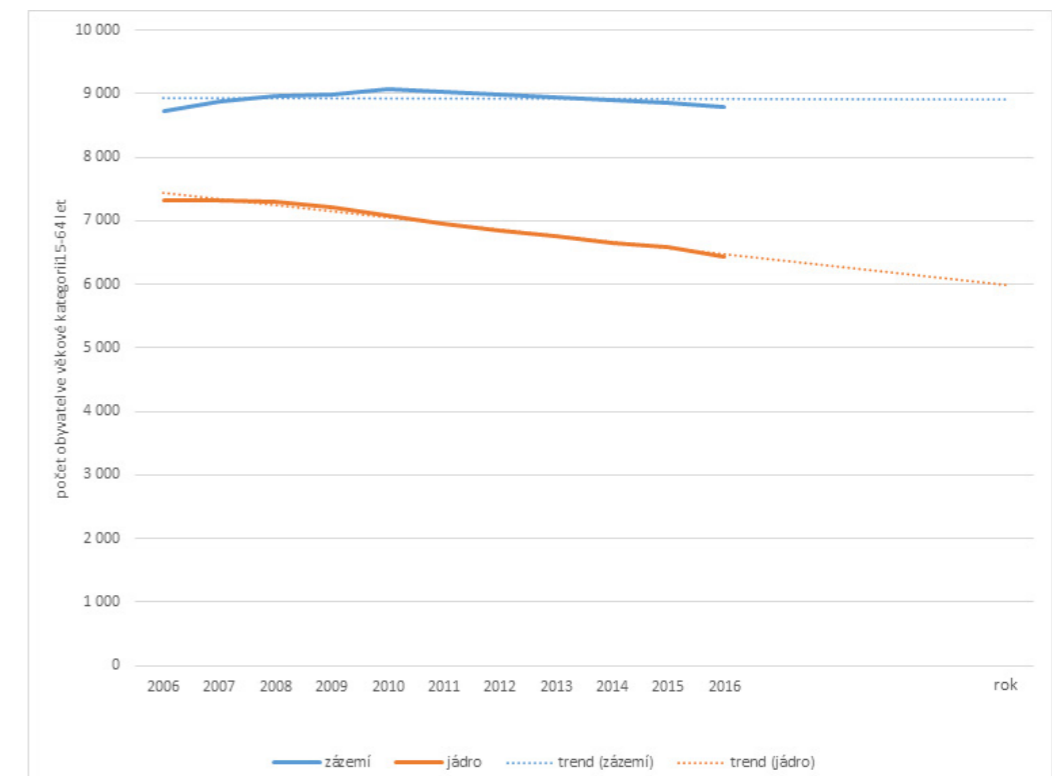

G_2_1b vývoj počtu obyvatel ve věku 0-14 let a jeho trend v jádru a zázemí Ustí nad Orlicí

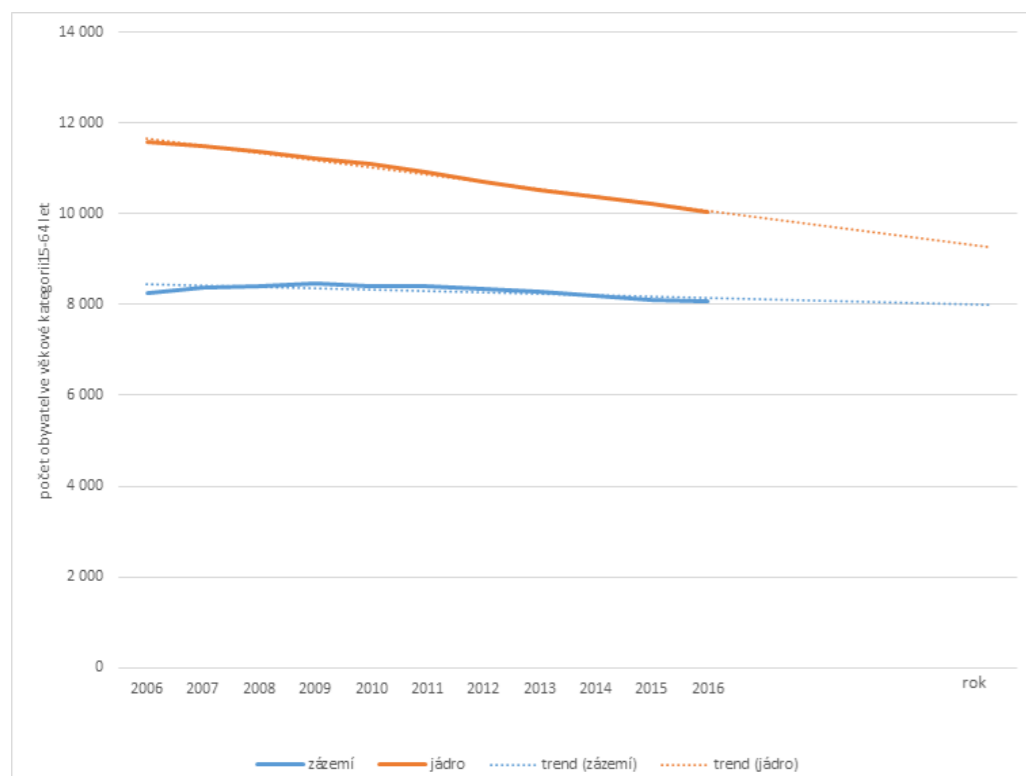
zdroj dat: ČSÚ, veřejná databáze, vlastní zpracování

G_2_2a vývoj počtu obyvatel ve věku 15-64 let a jeho trend v jádru a zázemí České Třebové

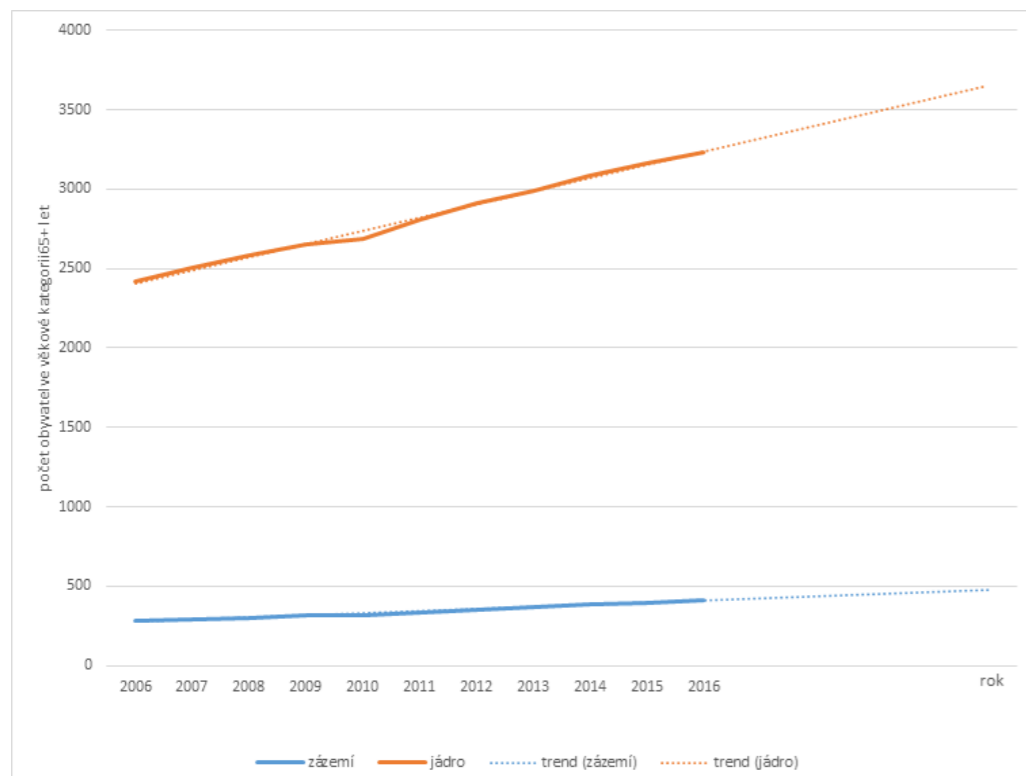

G_2_2c vývoj počtu obyvatel ve věku 15-64let a jeho trend v jádru a zázemí Lanškrouna

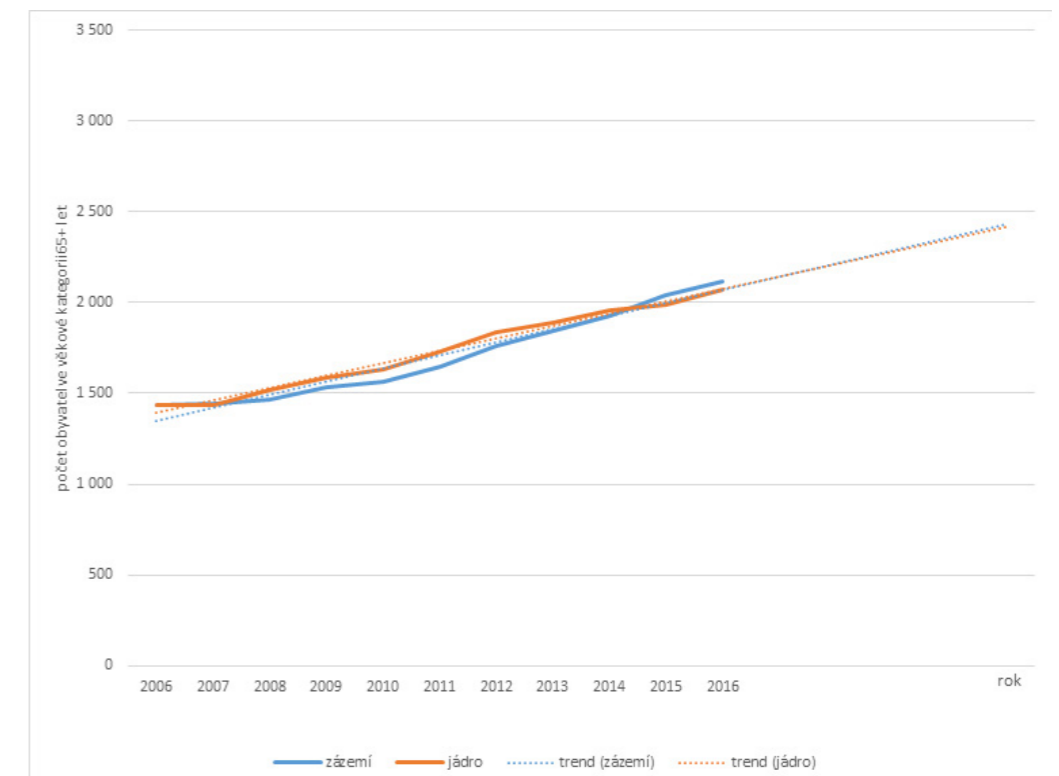

G_2_2b vývoj počtu obyvatel ve věku 15-64 let a jeho trend v jádru a zázemí Ústí nad Orlicí

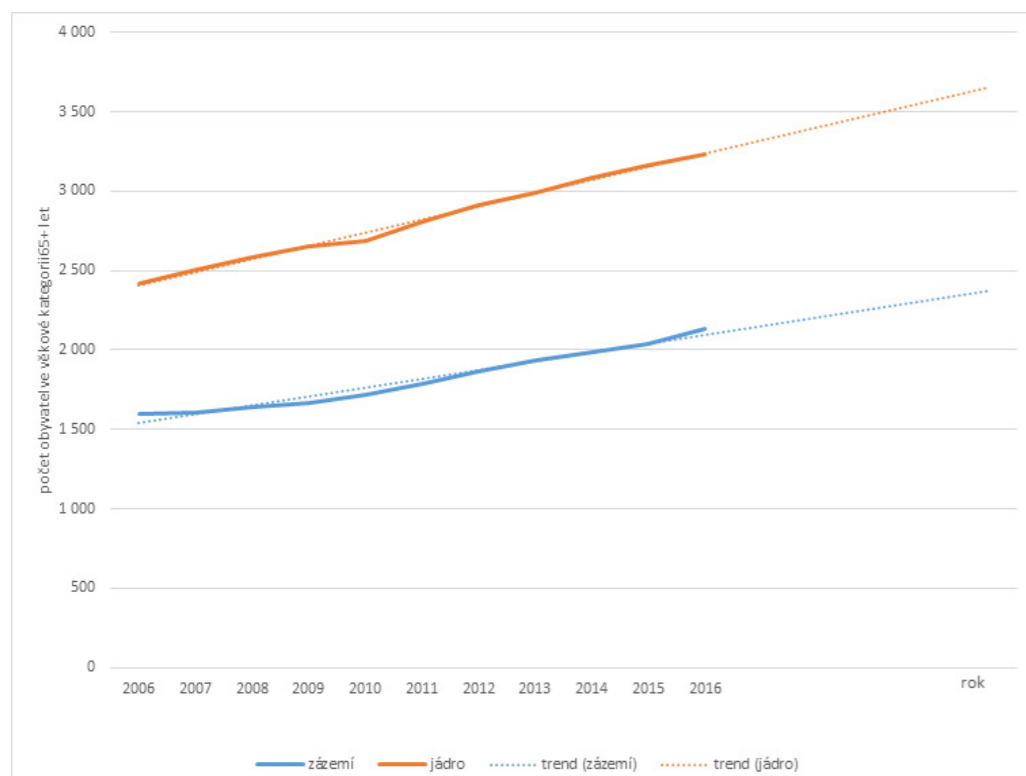
zdroj dat: ČSÚ, veřejná databáze, vlastní zpracování

G_2_3a vývoj počtu obyvatel ve věku 65+ let a jeho trend v jádru a zázemí České Třebové

G_2_3c vývoj počtu obyvatel ve věku 65+ let a jeho trend v jádru a zázemí Lanškrouna

G_2_3b vývoj počtu obyvatel ve věku 65+ let a jeho trend v jádru a zázemí Ústí nad Orlicí

zdroj dat: ČSÚ, veřejná databáze, vlastní zpracování

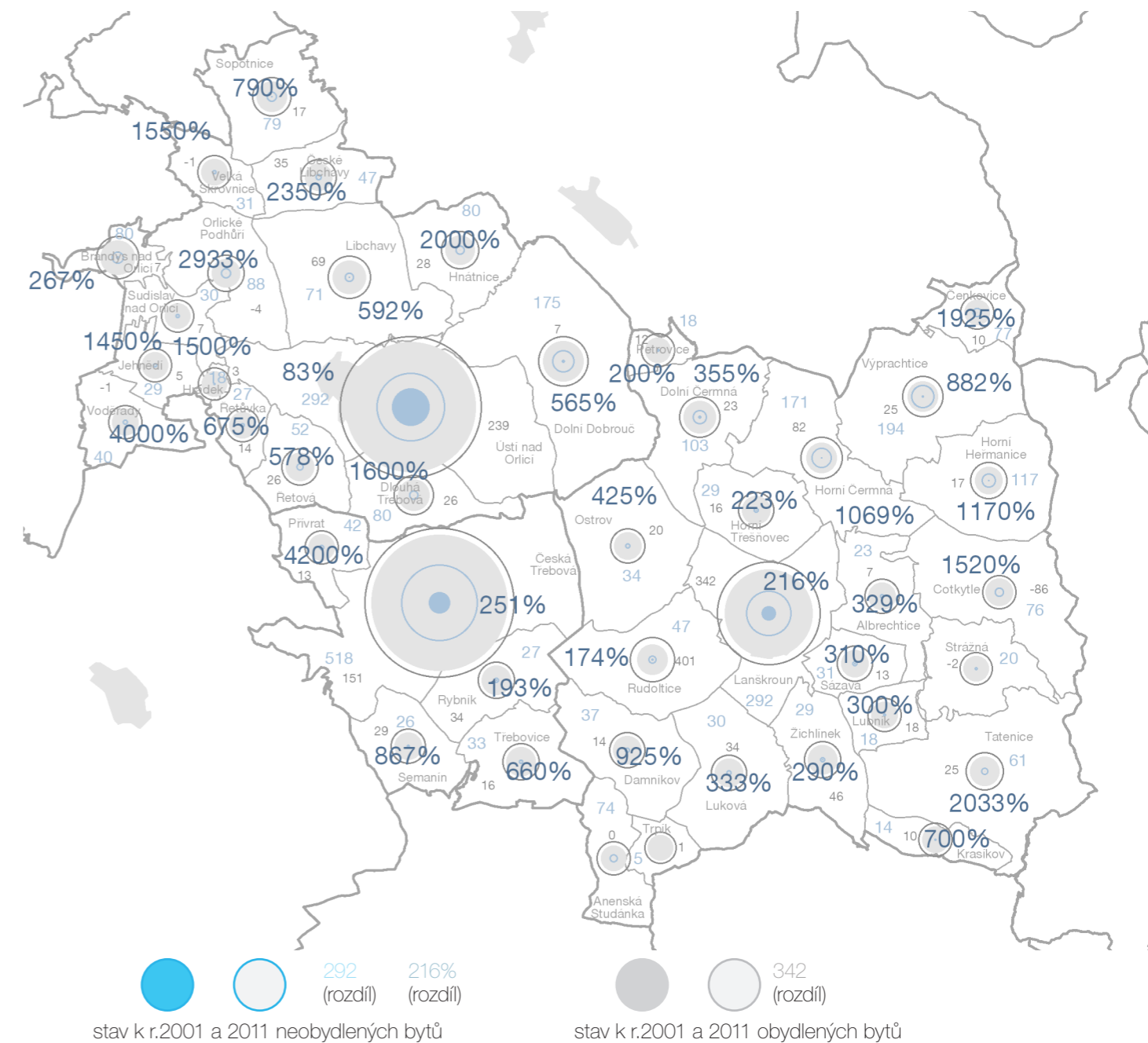
obydlenost bytů

Mezi lety 2001 a 2011 došlo v celém regionu ke strmému nárůstu počtu trvale neobydlených bytů a domů. V Lanškrouně došlo ke zvýšení na více než trojnásobek (3,2).

Zároveň výstavbou nových domů a bytů byl navýšen bytový fond o počet, který se v případě České Třebové ani zdaleka nevyrovná počtu opuštěných bytů. To značí vysokou míru migrace obyvatelstva z města.

V případě Ústí nad Orlicí je počet nových bytů jen mírně za počtem trvale neobydlených. Zatímco v Lanškrouně je tomu obráceně. Takový stav může naznačovat, že lidé migrují v rámci města do nových bytů a domů.

Jako možné příčiny rozdílnosti tohoto ukazatele napříč zmíněnými městy se nabízejí rozdílná míra atraktivity měst (přístupná rekreační zeleň a zařízení), množství a rozložení odvětvové struktury pracovních míst ve spojitosti s kvalifikační strukturou obyvatelstva a další.

G_3_1 vývoj počtu bytů a počtu bytů mezi lety 2001 a 2011.
zdroj dat: ČSÚ, veřejná databáze, vlastní zpracování

vzdělanostní struktura obyvatel

Vzdělanostní struktura obyvatel se v celé České republice mění poměrně dynamicky. Mezi lety 2001 a 2011 ubylo obyvatel se základním vzděláním (-23,5%) a se středoškolským vzděláním bez maturity (-13,2%), naopak přibývá obyvatel s úplným středoškolským (+9,9%) či s vysokoškolským vzděláním (+40,4%).

Tomuto celostátnímu trendu se však vymyká pozorovaný region jako celek, ale také v rozdělení na jádro a zázemí mikroregionu.

Z tabulky je patrné, že obyvatel se základním vzděláním ubývá. V jádře očekávaně nepatrně výrazněji než v zázemí. Tyto úbytky nedosahují celostátní úrovně, kam se však promítají i vzdělanostní struktury velkých měst.

Ubývá také vyučených obyvatel, jak celorepublikově, tak v jádře Lanškrounského mikroregionu, i když s nižší dynamikou. Avšak v zázemí vyučených přibývá. Vzhledem k podobnosti obou hodnot s opačným trendem se nabízí otázka, zda-li na vině není migrace této vzdělanostní kategorie z města do zázemí.

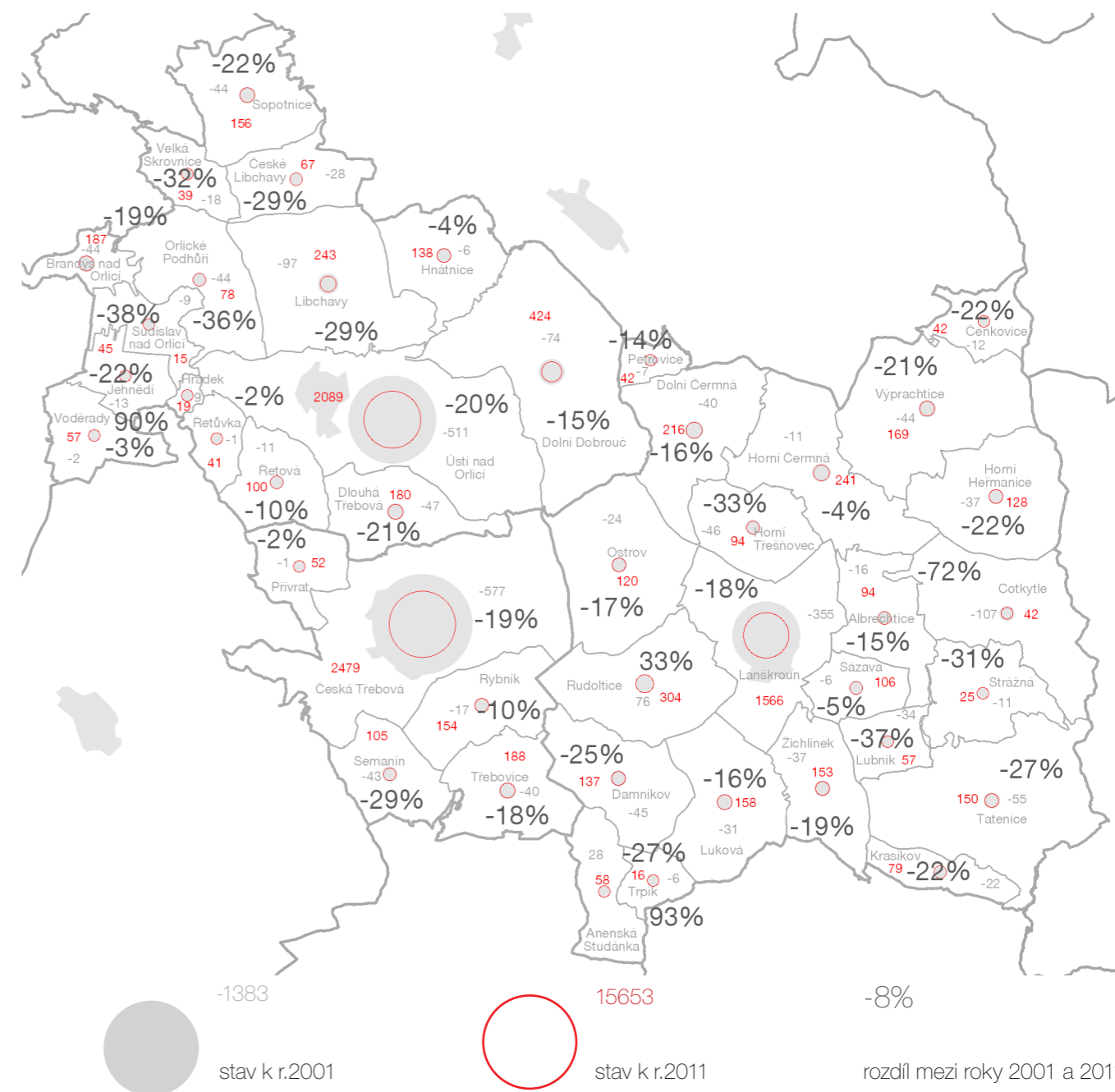
Úplně středoškolsky vzdělaní obyvatelé, oproti celorepublikovému průměru (+9,9%) dynamicky,

přibývají nejen v zázemí (+22,0%), ale také v celém mikroregionu (+13,1%).

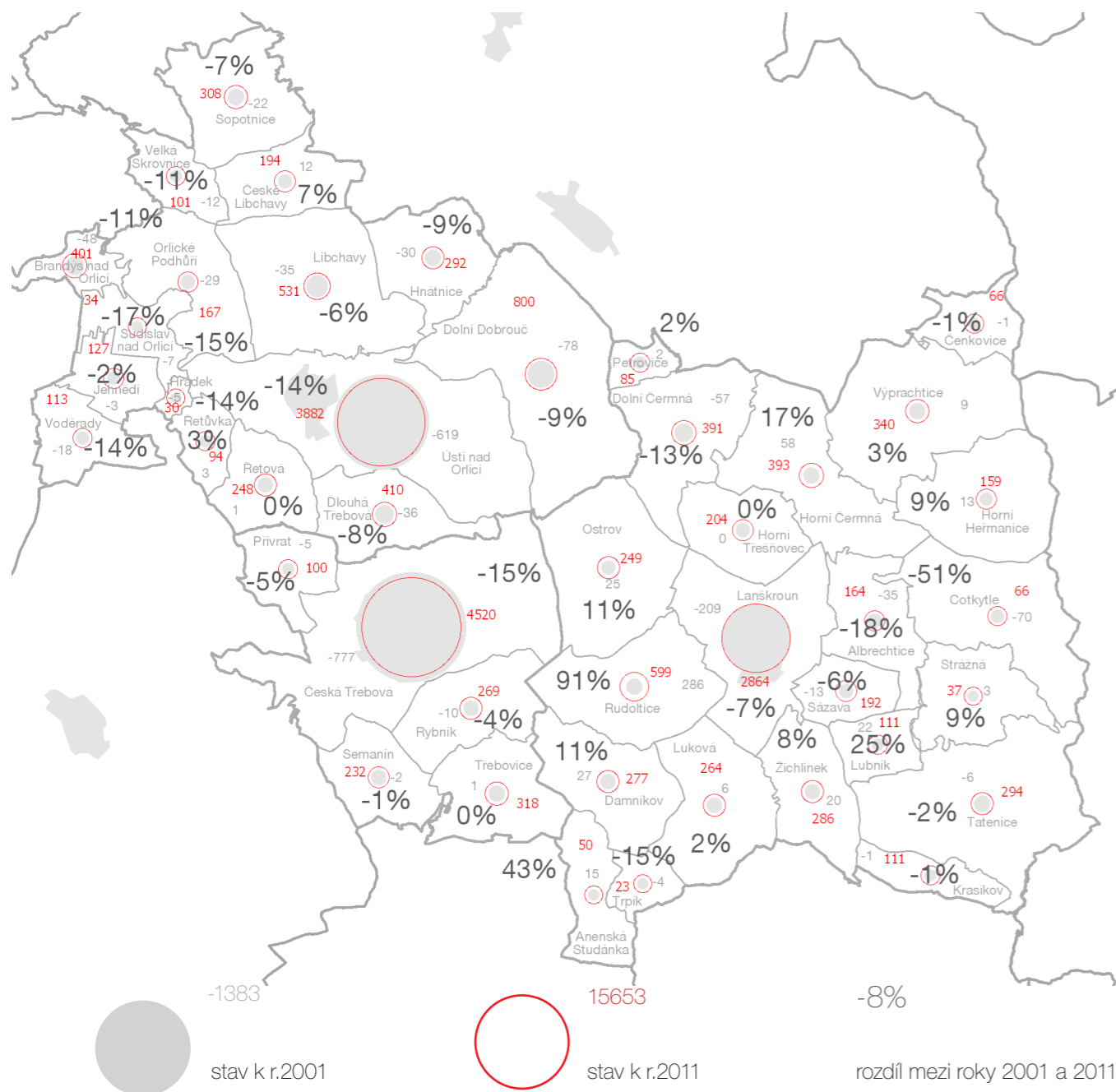
Ještě výraznější dynamiku vykazují hodnoty vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, kde však jádro výrazně zaostává (+27,9%) za celorepublikovým průměrem (+40,4%). Ten je však výrazně překonáván v zázemí (+82,3%). Nicméně mikroregion jako celek (+45,7%) přibližně odpovídá národnímu průměru.

Z výše uvedeného vyplývá, že v celém mikroregionu dochází k výrazné heterogenizaci zázemí vůči jádru. V budoucnu tedy bude dále silít tlak na specializovanou vybavenost, kterou očekávají například vysokoškolsky vzdělaní obyvatelé avšak která patrně nebude mít v zázemí mikroregionu hlubší potenciál vzniknout.

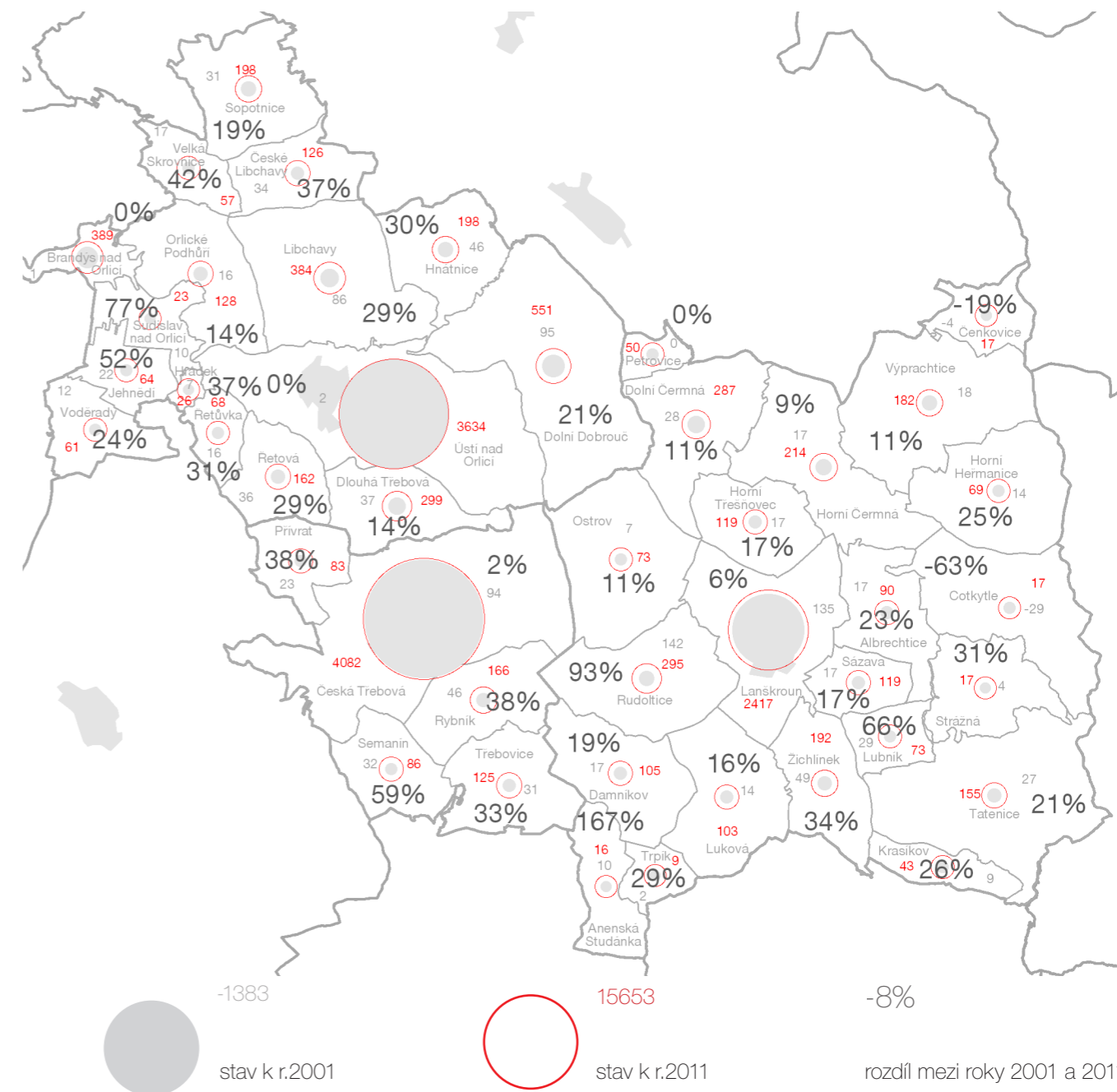
Zároveň se změnou vzdělanostní struktury přichází příležitost pro celý mikroregion k diverzifikaci pracovních míst a zajištění tak stabilnější ekonomické základny.

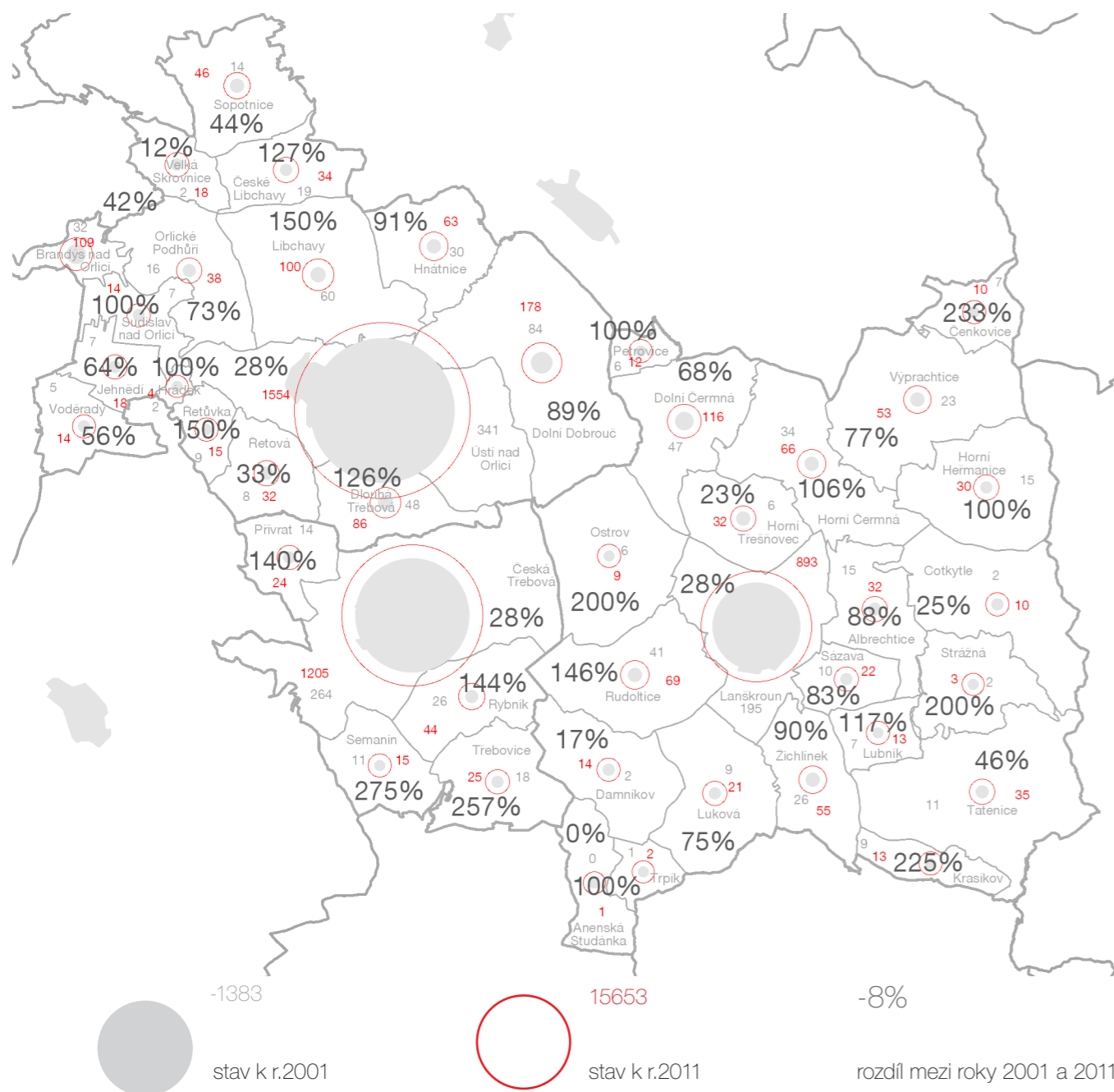
G_4_1 vývoj počtu obyvatel se základním vzděláním mezi lety 2001 a 2011.
zdroj dat: ČSÚ, veřejná databáze, vlastní zpracování

G_4_2 vývoj počtu obyvatel se středoškolským (bez maturity) vzděláním mezi lety 2001 a 2011.
zdroj dat: ČSÚ, veřejná databáze, vlastní zpracování

G_4_3 vývoj počtu obyvatel se středoškolským (s maturitou) vzděláním mezi lety 2001 a 2011.
zdroj dat: ČSÚ, veřejná databáze, vlastní zpracování

G_4_4 vývoj počtu obyvatel s vysokoškolským vzděláním mezi lety 2001 a 2011.
zdroj dat: ČSÚ, veřejná databáze, vlastní zpracování

zdroj dat: ČSÚ, veřejná databáze, vlastní zpracování

ekonomická analýza

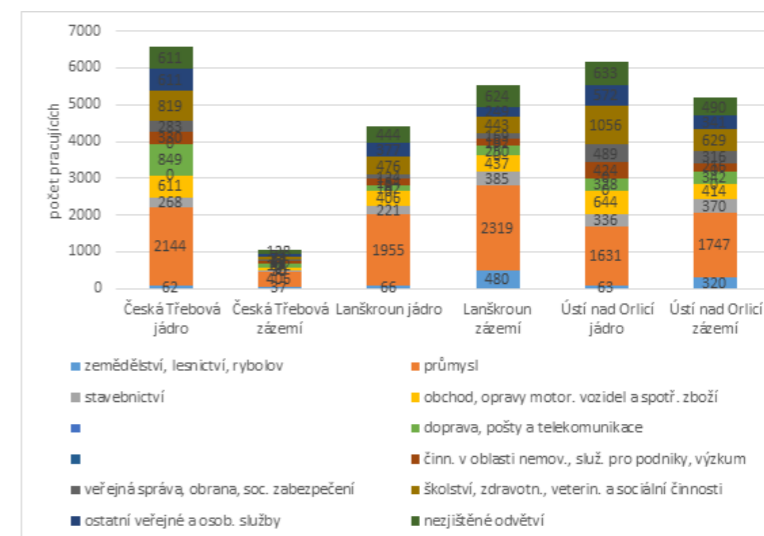
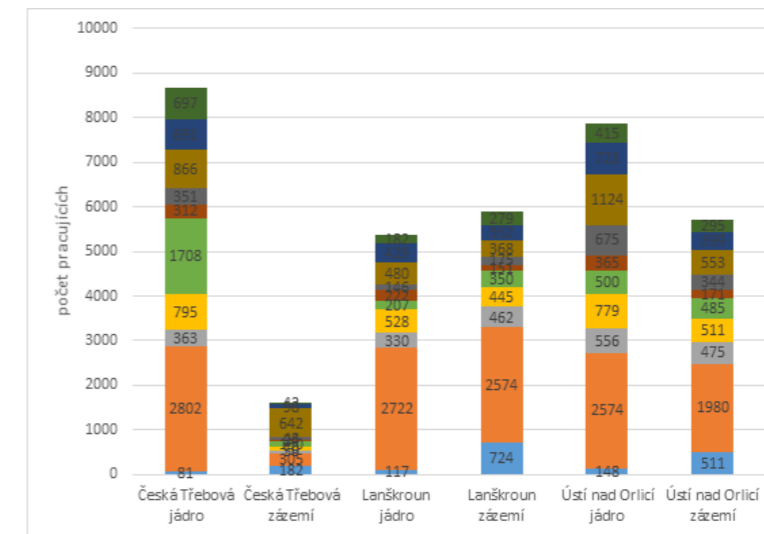
Struktura ekonomické základny nejen v regionu byla výraznou měrou ovlivněna krizí z roku 2008, jež nasměrovala její vývoj lehce odlišným směrem než by byl bez ní.

Výrazný podíl v zaměstnanosti tvoří průmyslové odvětví, které je zde již tradičně silné a které během krize bylo výrazně postiženo v celém regionu stejně jako další odvětví s nižší měrou konkurenceschopnosti, doprava, stavebnictví, zemědělství.

Trendu v těchto odvětvích se však vymyká jak jádro, tak především zázemí České Třebové. Zde však nelze, vzhledem k nízkému počtu obyvatel, výsledky považovat za příliš vypovídající. Nicméně v početnějším jádře již lze. Trendy nasvědčují, že daná odvětví se v České Třebové skládají z firem s výrazně vyšší konkurenceschopností než je tomu ve zbylých částech regionu.

To pravděpodobně do jisté míry znemožnilo navýšit počty pracovníků v odvětví služeb, kde mohou pracovat obyvatelé s obdobnou kvalifikací.

V porovnání s ostatními částmi regionu vykázalo velmi nízký nárůst jádro Lanškrounu především v oblastech služeb pro podniky, a dokonce pokles pracovních míst v odvětví obchodu. Ten v mikro-regionu nenahradil ani mírný nárůst v zázemí, kam bychom na základě předchozích analýz přesun očekávali.

G_5_1 vývoj počtu pracujících v jáře a v zázemí mezi lety 2001 (nahore) a 2011 (dole). zdroj dat: ČSÚ, veřejná databáze, vlastní zpracování

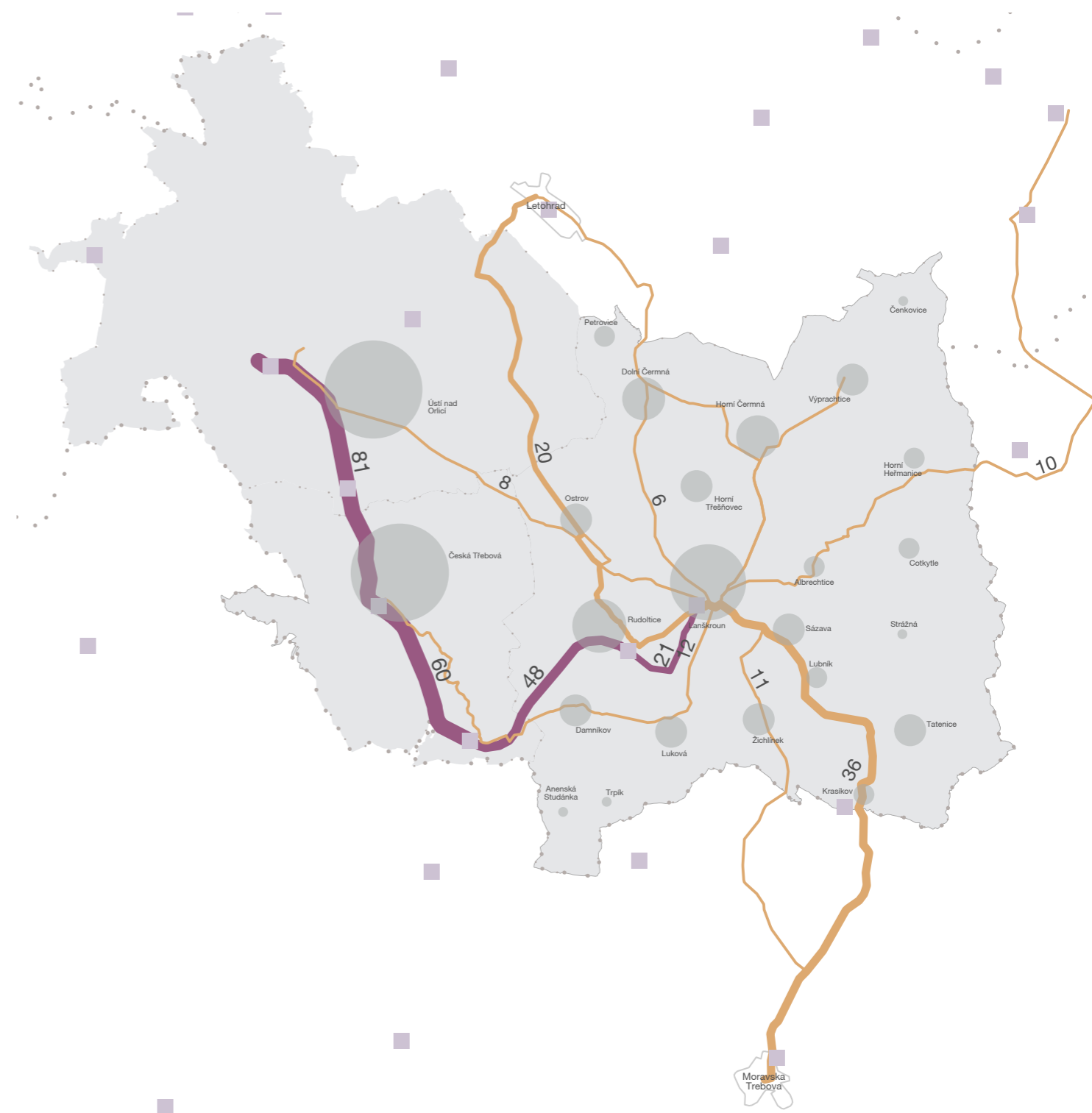
analýzy dostupnosti

analýza stavu hromadné regionální dopravy

Pro fungování regionu z hlediska dostupnosti základní, ale především vyšší vybavenosti, je důležitá hromadná doprava a to, jak obsluhuje jednotlivá sídla regionu.

Propojení Ústí nad Orlicí a České Třebové je vzhledem k průběhu prvního a třetího železničního koridoru velmi četné, během pracovního dne je jich 81. Zrovna tak dobrá je dostupnost do Rudoltic, kde se napojuje jednokolejná neelektrifikovaná trať na konečnou do Lanškrouna.

Mikroregionální autobusové spoje vedou zpravidla radiálně z okolních sídel do Lanškrouna. Nejvýraznější co do četnosti spojů je propojení s Letohradem a Moravskou Třebovou, kde si autobusová doprava konkuruje s časově méně výhodnou vlakovou.

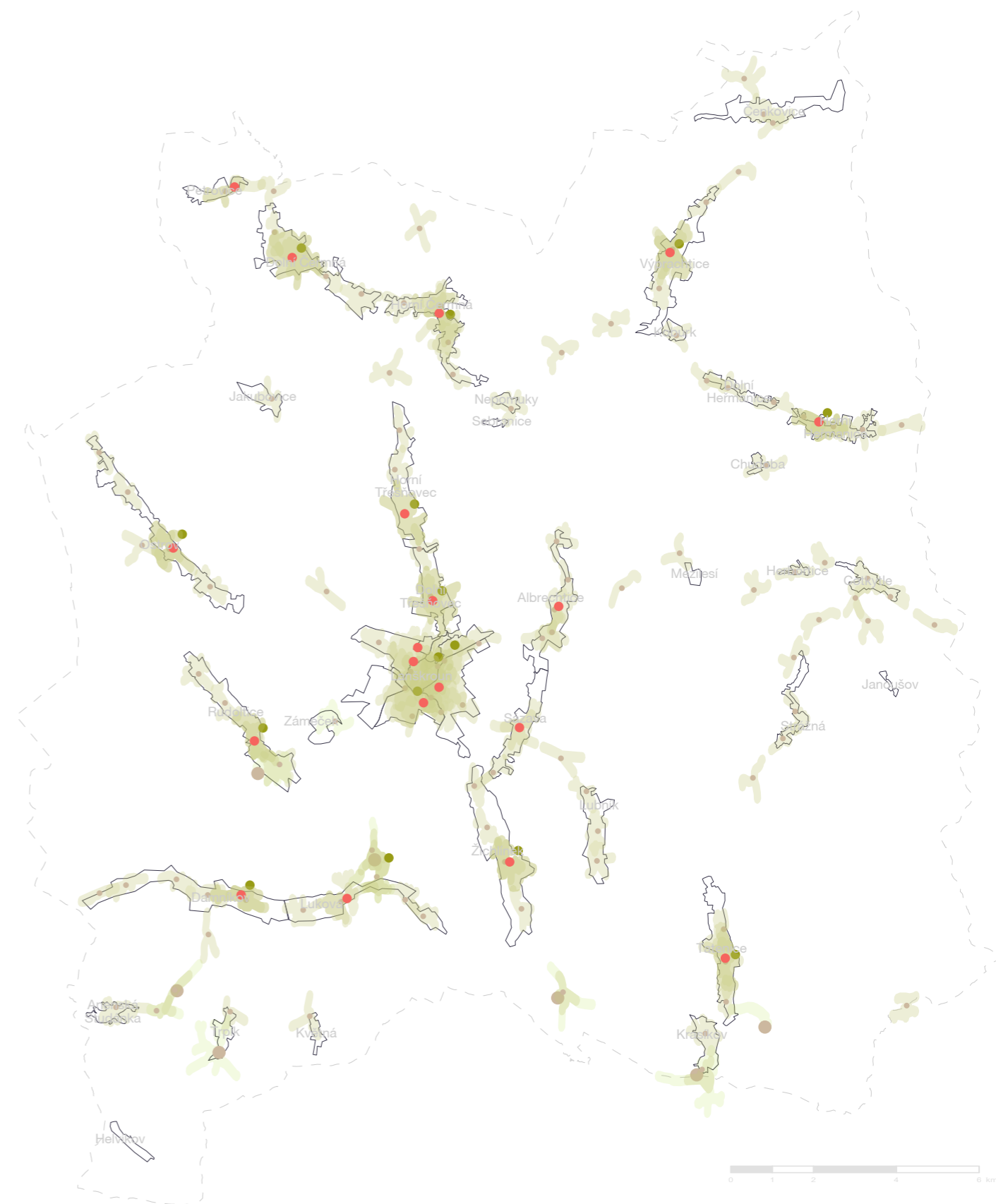

A_1_1 stav hromadné (vlakové) dopravy v regionu a v mikroregionu (autobusové) k 4/2018
zdroj dat: ČD, OREDO, vlastní zpracování

analýza dostupnosti základní veřejné vybavenosti mikroregionu

Na schématu A_1_2 je znázorněna zelenou průhlednou plochou dostupnost základní vybavenosti (puntíky - zelené základní školy, červené mateřské školy) v reálné docházkové vzdálenosti 400 a 600 metrů podle stavu stávajících veřejných prostranství.

Hnědé puntíky znázorňují zastávky hromadné dopravy.

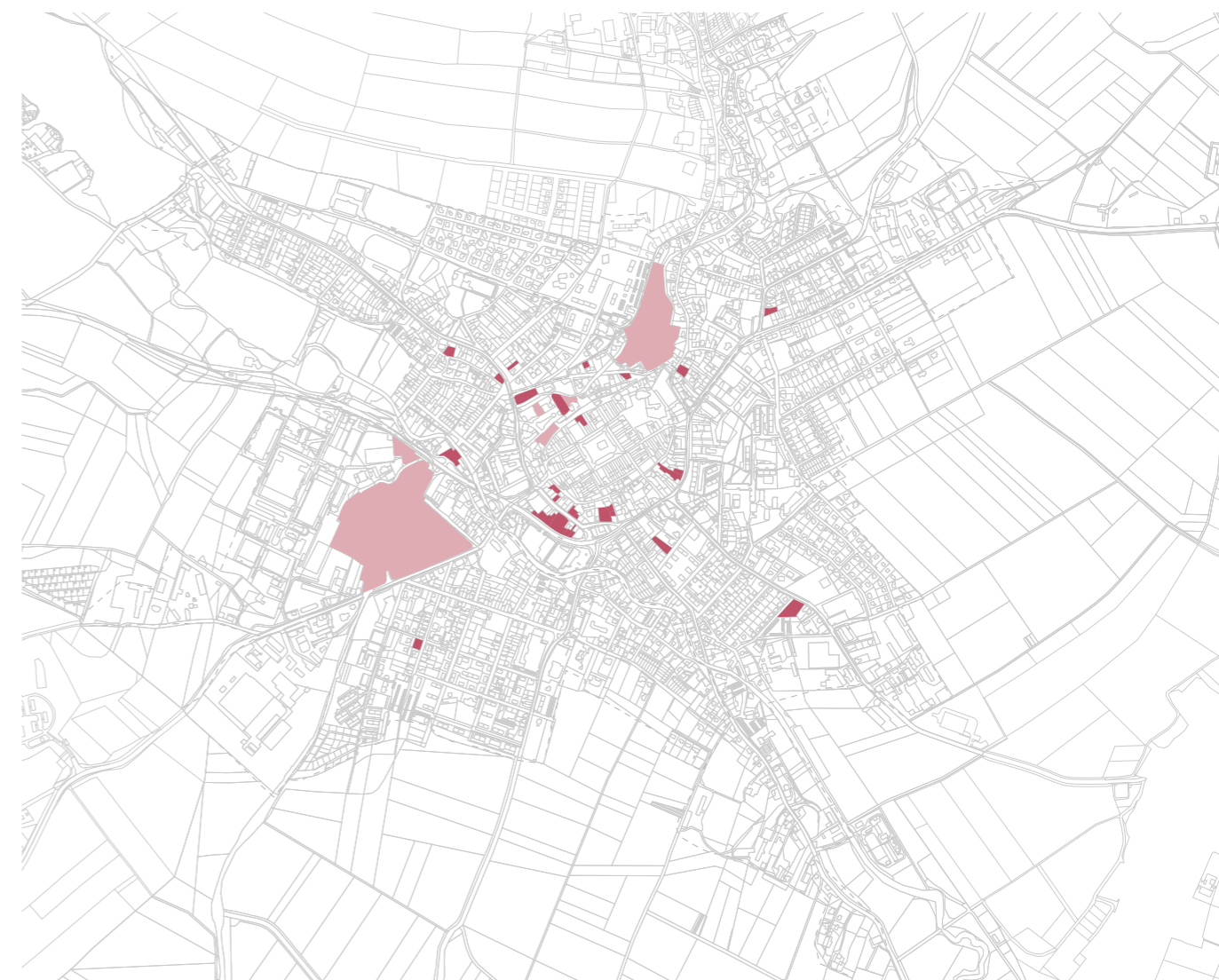

A_1_2 analýza dostupnosti veřejné vybavenosti v mikroregionu

volné pozemky v Lanškrouně

Analyzován byl také stav volných pozemků, tedy pozemků bez adekvátního využití, v Lanškrouně. Jedná se v první řadě o dva brownfieldy s různou měrou probíhající revitalizace, které se nacházejí v dostupné vzdálenosti od náměstí J.M. Marků do 15 minut chůze. Jsou to bývalé areály Tesly a Orlických Papíren.

Dalšími volnými pozemky jsou pak proluky v téže dostupné vzdálenosti.

0 0,13 0,25 0,5 0,75 1 km

A_2_2 stav proluk a brownfieldů v Lanškrouně

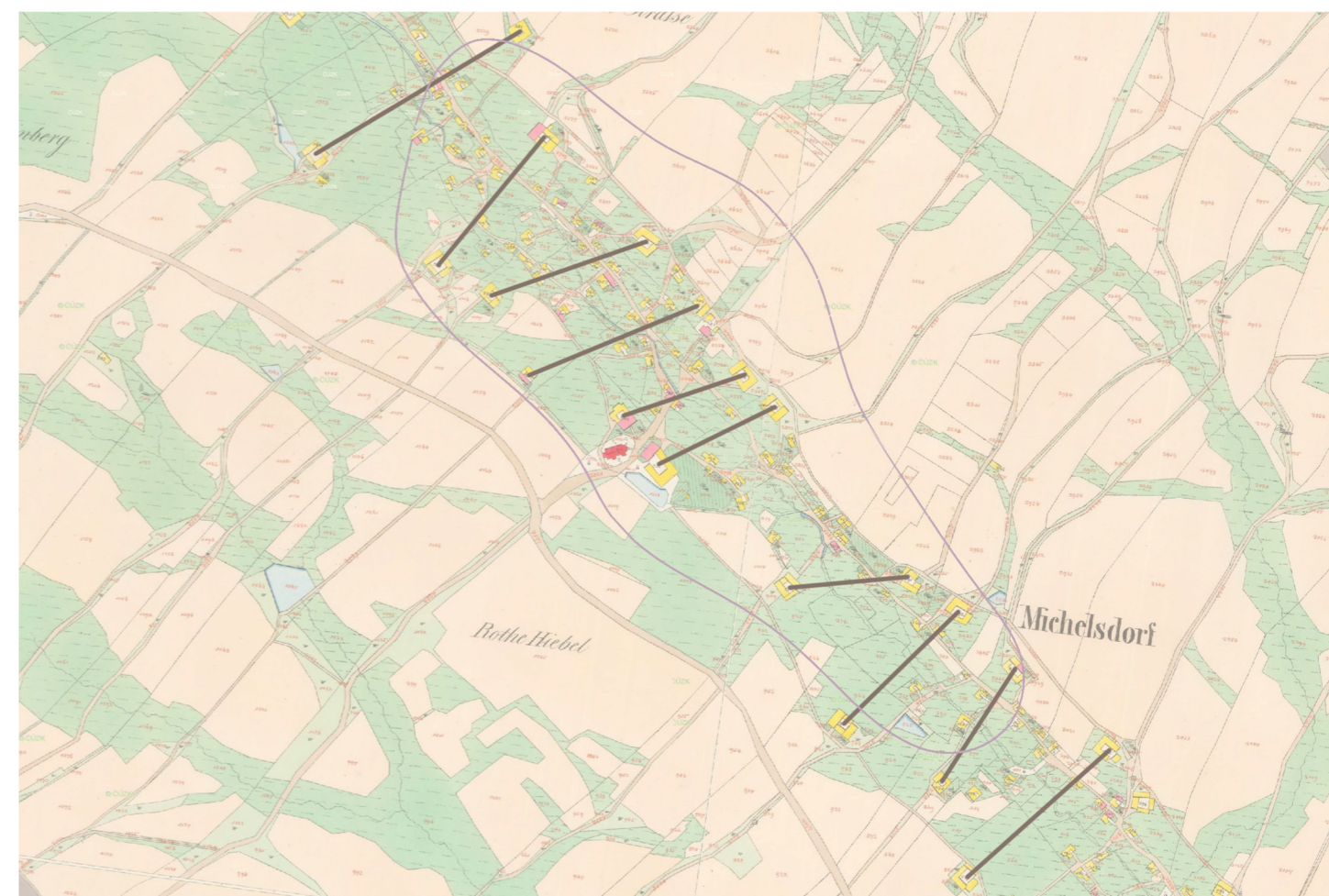
původní vesnická zástavba

Zástavba všech vesnic v mikroregionu je v principu stejná. Podél vodoteče prochází cesta co by podélná osa sídla. Ve vzdálenosti určené především georeliéfem a dalšími přírodními podmínkami stála hospodářská stavení - statky.

Každý statek pochopitelně ležel na svém lánu. Lánová parcelace proběhla kolmo na podélnou osu sídla. Ve výsledku pak statky tvořily pomyslné páry. Na mapě stabilního katastru jsou znázorněny černými osami.

Prostor mezi statky pak vyplňovaly chalupy čtvrtlánků a jim podobných.

Za vzorovou vesnici byl vybrán Ostrov ležící asi 3 km západně od Lanškrouna. Zde jsou původní statky z velké části patrné i v současnosti.

A_2_3 mapa stabilního katastru vzorové vesnice mikroregionu
zdroj dat: ČÚZK, vlastní zpracování

návrhová část

předpoklady

Základním předpokladem této práce je pokračování sociálně ekonomických makroprocesů v čase, které mění demografickou strukturu mikroregionu tak, jak je naznačeno trendy v analytické části.

V důsledku toho se předpokládá pokles významu měst v regionu v rámci jeho sídelní hierarchie.

Důležitým předpokladem je snaha města zachovat kvality svých životních podmínek a uvědomění si své úlohy jádra mikroregionu, co by přirozené spádové oblasti.

Zrovna tak se předpokládá, že ani zmíněné trendy a makroprocesy netrvají věčně a mohou se v čase začít pozvolna měnit.

Samozřejmostí je předpoklad, že město ani region nejsou schopny v dlouhodobém horizontu změnit trendy udávané sociálně ekonomickými makroprocesy.

vize

Mikroregion v podhůří Orlických hor jehož jádrem zůstává i za smršťování se Lanškroun, město adaptované na důsledky tohoto trendu a připravené na nové rozvojové příležitosti.

Sociálně ekonomickým makroprocesům jde naproti a přizpůsobuje jim svou urbanistickou strukturu, aby zachovalo své kvality životních podmínek.

region

Pokles počtu obyvatel měst České Třebové a Ústí nad Orlicí za současného populačního růstu jejich zázemí znamená poměrně vyšší výdaje na infrastrukturu (zejména dopravní, technickou, ale také na občanskou vybavenost), protože bude využívána vyšším počtem obyvatel zvláště v oblasti sociální péče případně ve školství, avšak příjmy měst plynoucí z přerozdělování daní státem na počet obyvatel městům klesnou.

V obdobné situaci se ocitne i Lanškroun, který sice populačně stagnuje, ale jeho zázemí výrazně roste. Zatížení a výdaje na jeho infrastrukturu tak bude také růst, i když příjmy na počet obyvatel neporostou.

Nutně tedy musí vzniknout otázka, kde potřebné finance v rozpočtu ušetřit. Mnohdy se tak děje nejprve na sportu a kultuře a na vyšší občanské vybavenosti jako takové. A právě v těchto oblastech se nabízí možnost regionální spolupráce všech tří měst.

Ústí nad Orlicí chybí zimní hokejová hala, zatímco Lanškroun a Česká Třebová mají haly nové. Obdobná situace nastává i v případě stavu fotbalových a atletických stadionů, plaveckých bazénů, divadel, kinosálů, zázemí sociální péče, zdravotnických zařízení,...

Nutno podotknout, že tato spolupráce již probíhá například v podobě nemocnice v Ústí nad Orlicí, která obsluhuje i zbylá dvě města s jejich zázemím, zatímco tato města disponují vlastními poliklinikami, tedy nižším stupněm vybavenosti. Příhodně se nabízí tuto spolupráci rozšířit do vícero oblastí.

Tato spolupráce je ovšem limitována dostupností zmíněné vybavenosti. Co by páteř hromadné dopravy regionu se nabízí železnice.

Železniční stanice tří zkoumaných měst mají vždy dobrou dostupnost do centra (do 800m) a zároveň jsou v těsné návaznosti na areály brownfieldů, bývalých průmyslových areálů, které stále zatím nenašly využití v celé své ploše.

Sem by tedy měly být směřovány investice občanské vybavenosti, pokud již daná vybavenost není dostupná v jiném městě.

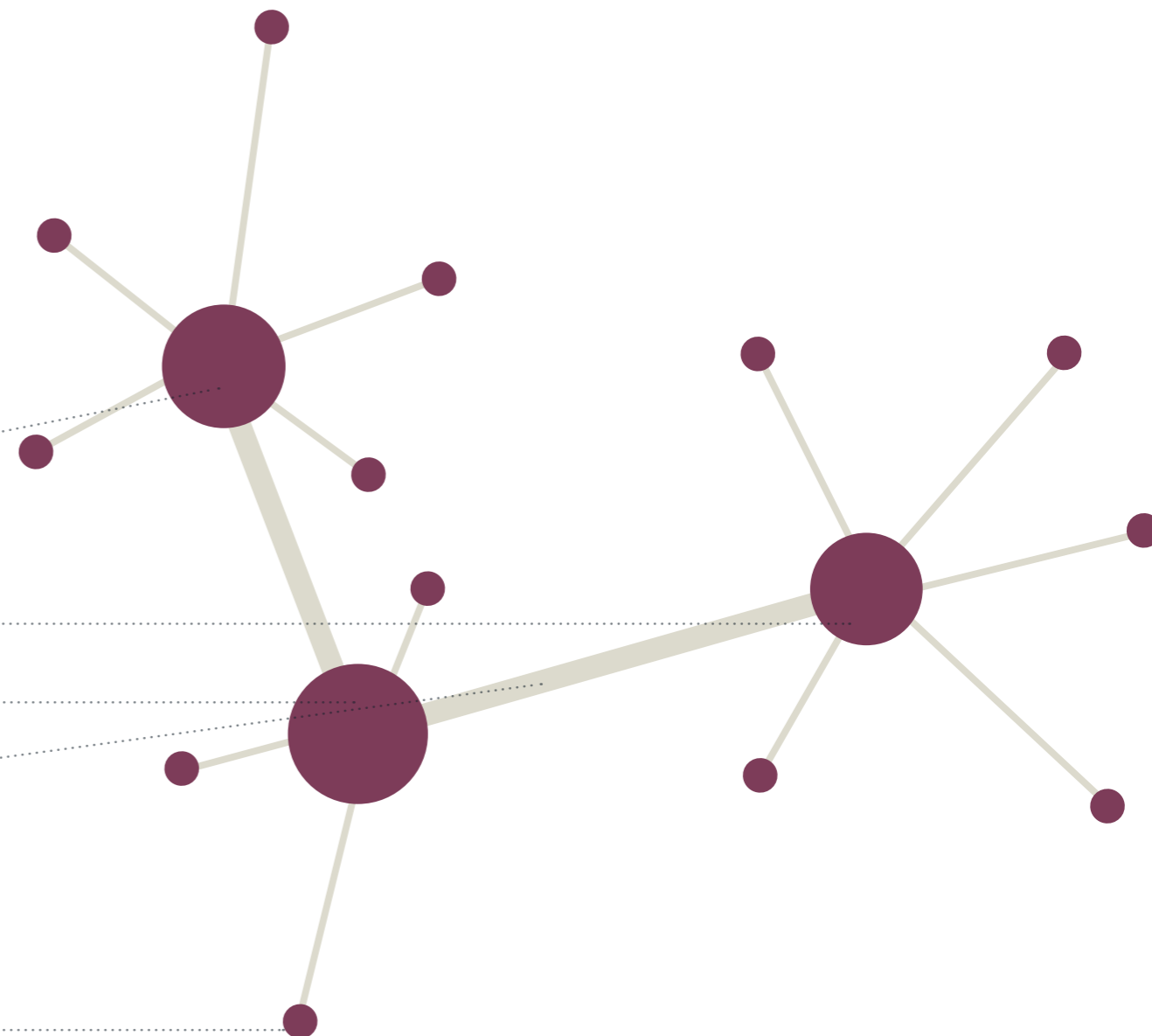
Ústí nad Orlicí

Lanškroun

Česká Třebová

propojení měst

zázemí města

N_1_1 schéma koncepce regionu

mikroregion

Mikroregion Lanškrouna, smršťujícího se města, je postižen stejně jako město samotné sociálně ekonomickými makroprocesy, které se ovšem na mikroregionu jako celku projevují odlišně od města samotného, vždy však nežádoucně.

V důsledku suburbanizace dochází k nárůstu počtu obyvatel na vesnicích, tedy v sídlech, která mnohdy nemají, a kvůli i přesto stále nedostatečnému množství obyvatel, ani mít nebudou, dostatečnou vybavenost, množství pracovních míst či rekreačních aktivit pro uspokojení svých nových obyvatel, kteří se narozdíl od těch stávajících liší věkovou a vzdělanostní strukturou, pracovním zaměřením, počtem dětí, rekreačními aktivitami.

Potřebné může vzniknout pouze v sídle, které je dostatečně koncentrované (ději, lidmi, strukturou, veřejným prostorem). To v důsledku znamená zvýšení nároků na infrastrukturu dopravní i technickou s nerovnoměrnou časovou zátěží.

Cílem koncepce mikroregionu je udržet kvality životních podmínek. Zde byla sídla mikroregionu na základě multikriteriální analýzy A_6_1 rozdělena do tří kategorií. Sídla rozvojová, která mají potenciál k udržení kvality životních podmínek, sídla nerozvojová bez takového potenciálu a sídlo transformační.

rozvojová sídla

Noví obyvatelé těchto sídel budou vyžadovat specializovanou vybavenost, pro kterou zde není hlubší potenciál. Tento požadavek tedy uspokojí jinde společně s potřebou základní vybavenosti, která tak bude i přes nárůst potenciální klientské základny skomírat.

Tento trend je možné usměrnit, a zachovat tak kvality životních podmínek, aniž bychom se pokusili sociálně ekonomické makroprocesy zvrátit. Proto jsou v rozvojových sídlech navržena jádra s příslušným využitím a koncentrací struktury, obyvatel a aktivit.

Pozice Lanškrouna, jádra mikroregionu, v sídelní struktuře se mění ruku v ruce s růstem jeho zázemí. Nejen, že Lanškroun bude muset obsloužit více obyvatel, ale také jinou vybaveností. Bude muset nabídnou jinou strukturu pracovních míst tak, jak se vyvíjí vzdělanostní struktura. Bude muset nabídnou jiné služby tak, jak se mění věková struktura.

Zároveň však nelze předpokládat nárůst počtu jeho obyvatel, který by zdůvodnil plošný růst města do polí. Naopak je potřeba město transformovat do efektivnější a tedy úspornější formy, která se nebude muset vyrovnávat s nedostatečnou údržbou infrastruktury, veřejných prostranství či s nedostatečnou kapacitou sociálních služeb.

nerozvojová sídla

Sídla, která nemají potenciál poskytnout svým obyvatelům ani základní vybavenost jsou označena jako nerozvojová. Jejich další osídlování nutně vede ke zbytnému zvyšování užívání infrastruktury.

Nová výstavba by zde tedy neměla být podněcována či přespříliš podporována. Zrovna tak ovšem není vhodné použít stavební uzávěry. Přístavby či přestavby stávajících objektů jsou nezbytné pro plynulou transformaci těchto sídel.

Nerozvojová sídla by měla najít svůj potenciál především v rekreačních aktivitách. Mnohdy se jedná o vesnice ve vyšší nadmořské výšce, které jsou vhodné k rekreaci a přestavba stávajících objektů na rekreační se zde přímo nabízí.

jádro

Rozvojová sídla a transformační sídlo mají vymezená jádra určená ke koncentraci struktury, obyvatel a aktivit.

Určujícím kritériem vymezení jader se stala dostupnost základní občanské vybavenosti, která se zdá být pro tuto velikostní kategorii sídel jediným relevantním kritériem.

V jádře by měla být nová zástavba podpořena z veřejných rozpočtů, protože právě zde vzniká potenciál zamezit nadměrným výdajům v budoucnu.

Podpora takové výstavby může mít různou podobu. Například prodej obecních pozemků v jádře za zvýhodněných podmínek, spoluúčast při budování infrastruktury, zatraktivňováním jádra, nebo zvýhodněním využitelnosti pozemků v jádře než v okolí.

okolí

Okolí jádra je zastavěné území, které nemá dobrou pěší dostupnost základní občanské vybavenosti a které tudíž podbízí k nežádoucímu zatěžování nejen dopravní infrastruktury, ale také, kdyby se dále rozrůstalo, znamenalo by nežádoucí vynakládání omezených prostředků z veřejných zdrojů, které by jinde mohly posloužit lépe.

Je tedy ve veřejném zájmu nepodporovat novou obytnou výstavbu v okolí jádra, ba dokonce postupně připouštět dekoncentraci v jejich vysídlujících se a jinak neperspektivních lokalitách.

Dekoncentrace těchto lokalit by neměla znamenat vyprázdňování a postupný vznik prázdných lokalit. Měla by znamenat pozvolnou transformaci k jinému způsobu využití jako je například lesopark, rekreační zázemí či soukromé zahrádky a sady.

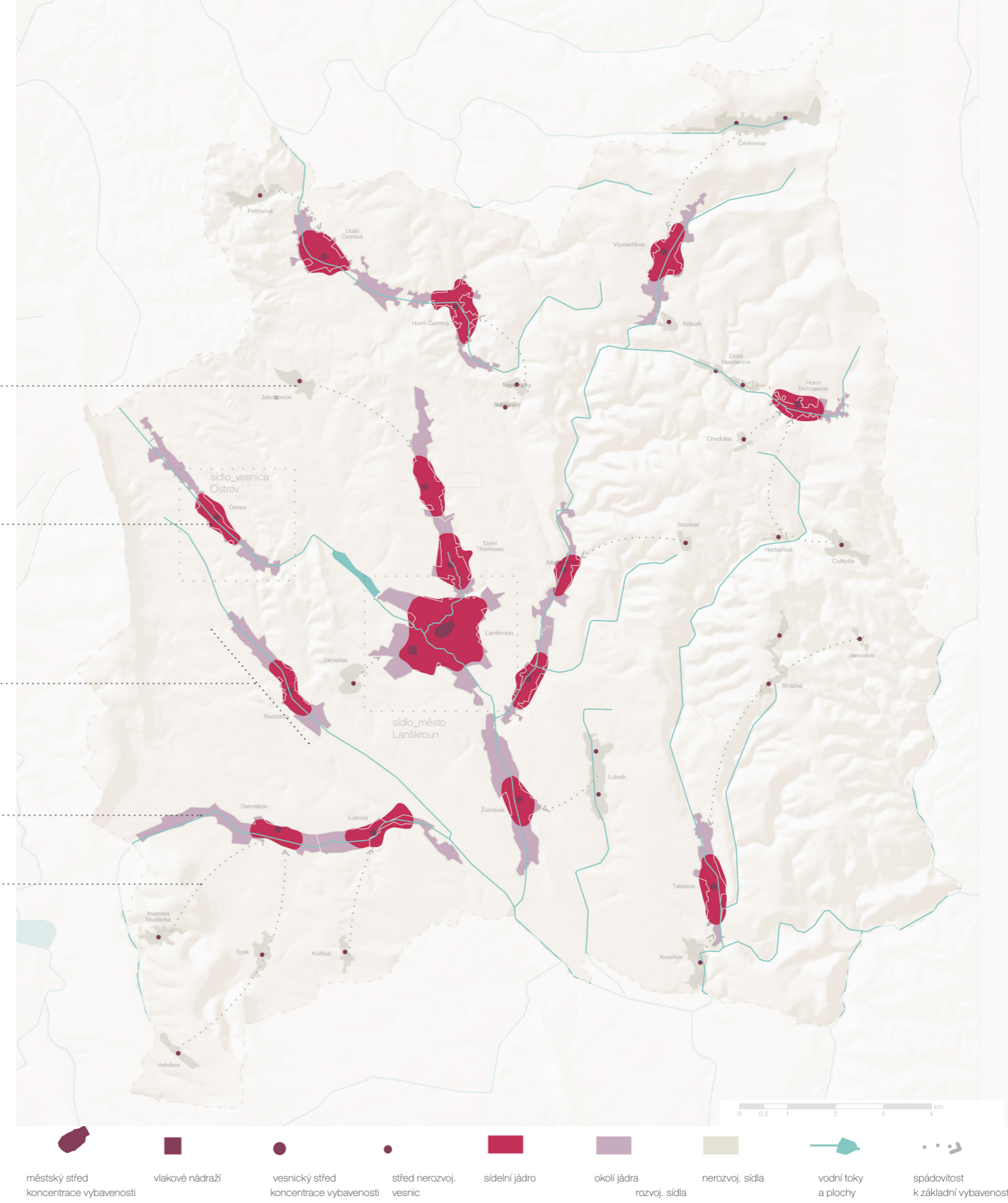
nerozvojová sídla

jádro

rozvojová sídla

okolí

spádovitost

N_2_2 schéma koncepce rozvoje - mikroregion

Smršťující se města
Petr Rejnuš

Smršťující se města
Petr Rejnuš

sídlo_město Lanškroun

koncepce rozvoje města

reurbanizace

Jádro města je příliš rozlehlé na to, abychom se na něho dívali, jako v případě vesnice, co by na homogenní útvar. Proto je rozděleno do tří pásem. První - vnitřní pásmo - kopíruje hranici historického jádra. Zbývají dvě pásma jsou definována podle kritéria dostupnosti pěší chůzí 5 a 10 minut.

Struktura vnitřního pásma by měla být dolňována jen velmi citlivě především s ohledem na dobře partneré středověké rozvržení města.

Právě zde by měly být koncentrovány především funkce a vybavenost každodenně potřebná především obyvatelům města, částečně také obyvatelům mikroregionu.

Úlohou středního pásma je především koncentrovat nejen funkce a vybavenost potřebné pro obyvatele mikroregionu a města, ale také strukturu a městotvorné děje v co nejrozmanitější podobě.

Struktura a vybavenost prostorově či hygienicky náročná a s regionálním přesahem by měla být umísťována do vnějšího pásma, pokud její umístění z těchto důvodů není vhodné. Jindy však vnější pásmo slouží především jako rezerva pro nové rozvojové příležitosti.

Především během posledních třech dekad, i navzdory (nebo možná právě kvůli) kolísání počtu obyvatel, se město rozrůstalo na předměstích, zatímco jádro o své obyvatele ale i využití přicházelo.

Koncepce reurbanizace jde tomuto trendu naproti a upřednostňuje jádro nad předměstími.

Zde (v jádře) se nabízí hned dva typy vhodných pozemků. Brownfieldy, které stále ještě nenašly vhodné využití celých areálů a volné pozemky - mnohdy proluky ve struktuře města, jejichž zastavění a nové využití není podmíněno dalšími investicemi do infrastruktur.

Nové využití těchto pozemků však musí odpovídat potřebám nové demografické struktury města a mikroregionu jako celku.

Regenerace obytných okrsků je další z možností, jak nejen zahustit strukturu města, ale jak také podpořit pěší dopravu a zároveň zatraaktivnit tyto součásti města.

Kde by se také investovat do kvality mělo, jsou ta nejvýznamnější prostranství z pohledu četnosti užívání a reprezentativnosti města.

reurbanizované pozemky

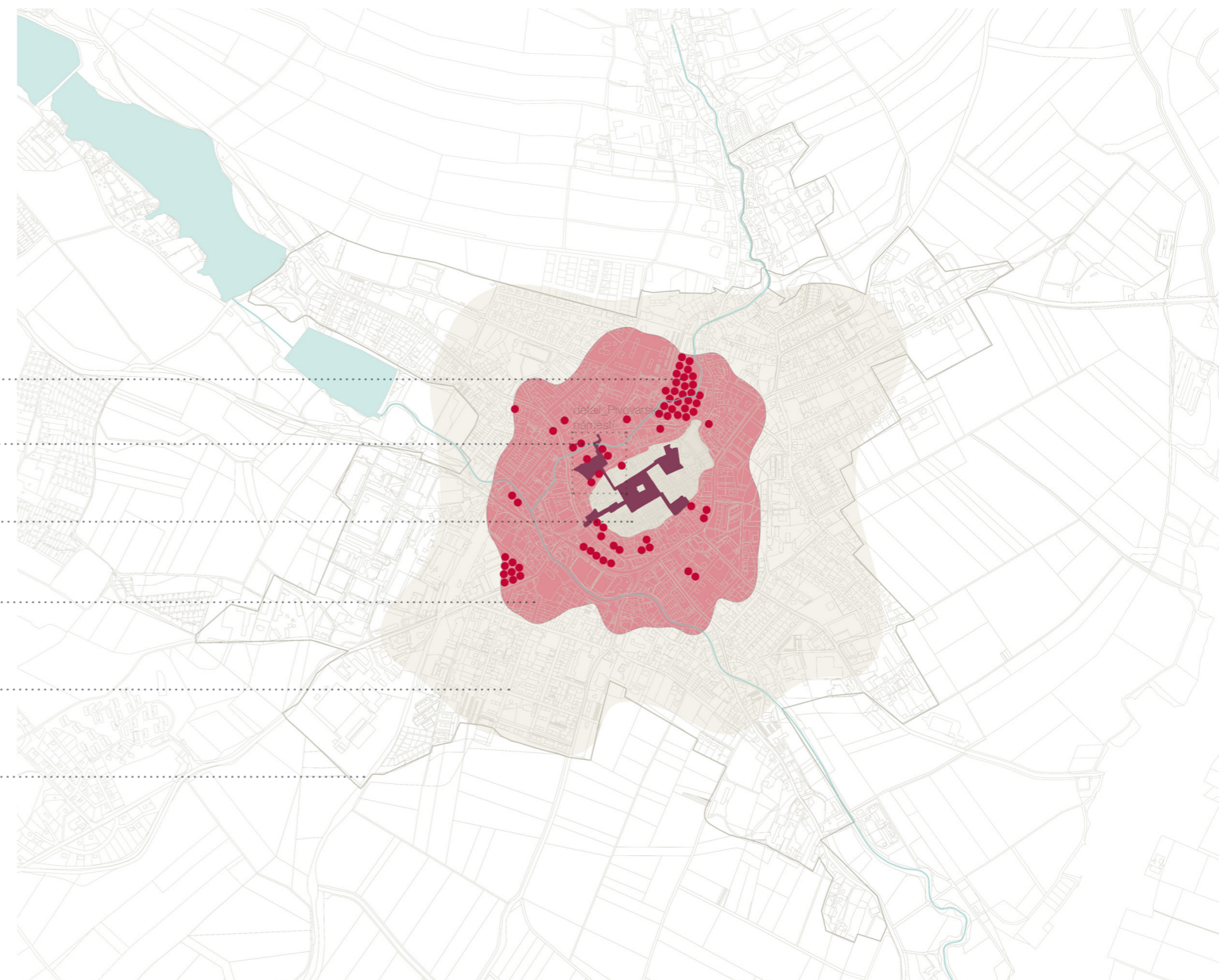
reurbanizovaná veřejná
prostranství

vnitřní pásmo

střední pásmo

vnější pásmo

okolí

0 0,1 0,2 0,3 0,4 0,5 km

vnitřní pásmo střední pásmo vnější pásmo intravilán pozemky k reurbanizaci veřejná prostranství k reurbanizaci vodní plochy a toky

koncepce rozvoje města

usměrnění

Smršťující se města čelí výzvě přizpůsobit svou strukturu, infrastrukturu, a další součásti měnící se sociální a ekonomické struktuře.

Městské lokality, které byly osídleny ve výru paradigma růstu, nyní představují přebytečnou zátěž, jež je potřeba plynule a pozvolna opouštět a zároveň jí poskytnout nejen odpovídající náhradu, ale také pro ni nalézt nové nezátěžující využití. Vhodné je využití krajinného plánování a v jeho kontextu na krajinné osy navazovat s rekreačními a sportovními aktivitami.

Nejenom vzhledem k faktu, že Lanškroun co do počtu obyvatel stagnuje, je nutné nepodporovaným lokalitám nabídnout odpovídající náhradu v reurbanizačním pásmu města.

Nutno podotknout, že takto vymezené „nepodporované lokality“ nezmizí zcela. Jsou to lokality, které jsou svým potenciálem k dalšímu rozvoji slabé, nicméně o nich nelze s jistotou tvrdit, že se žádná v budoucnu neukáže v jiném světle.

Není však žádoucí do těchto lokalit investovat z veřejného rozpočtu do infrastruktury například technické a zatěžovat tak rozpočet města dalšími neinvestičními výdaji na její údržbu a provoz.

Zrovna tak není žádoucí podporovat zde novou výstavbu (například rodinných domů či továrních hal) být ze soukromých zdrojů, když by tyto prostředky mohly být investovány v jádře města.

Pro plynulost celého procesu je nezbytné umožnit drobné změny (například přestavby a přístavby), které umožní prodloužit využívání nemovitostí, jež nejsou na konci své (ekonomické) životnosti.

Město se musí ruku v ruce s měnící se sociální strukturou přizpůsobit i co do veřejné vybavenosti služeb. Pro tyto účely slouží především vymezené „funkčně přizpůsobované lokality“, které vzhledem ke své pozici mají dobrou dostupnost. V budoucnu například vzroste poptávka po péči o seniory, po celoživotním vzdělávání, rekvalifikacích a dalších.

Město se musí ruku v ruce s měnící se sociální strukturou přizpůsobit i co do veřejné vybavenosti a služeb. Pro tyto účely slouží především vymezené „funkční přizpůsobení“, které vzhledem ke své pozici nabízí dobrou dostupnost. V budoucnu například vzroste poptávka po péči o seniory, po celoživotním vzdělávání, rekvalifikacích a dalších.

Blízkost služeb, práce a bydlení spočívá ve vytvoření funkční zmitosti o jednotce určené dostupností. Právě k tomu jsou určeny pozemky pro diverzifikaci ekonomiky. Nestačí však hrubě míchat tyto tři skladby kameny. Je nutné jít hlouběji a umístit zde pracovní místa odpovídající trendu demografické struktury, tedy pracovní místa pro vysokoškolsky vzdělané obyvatele mikroregionu.

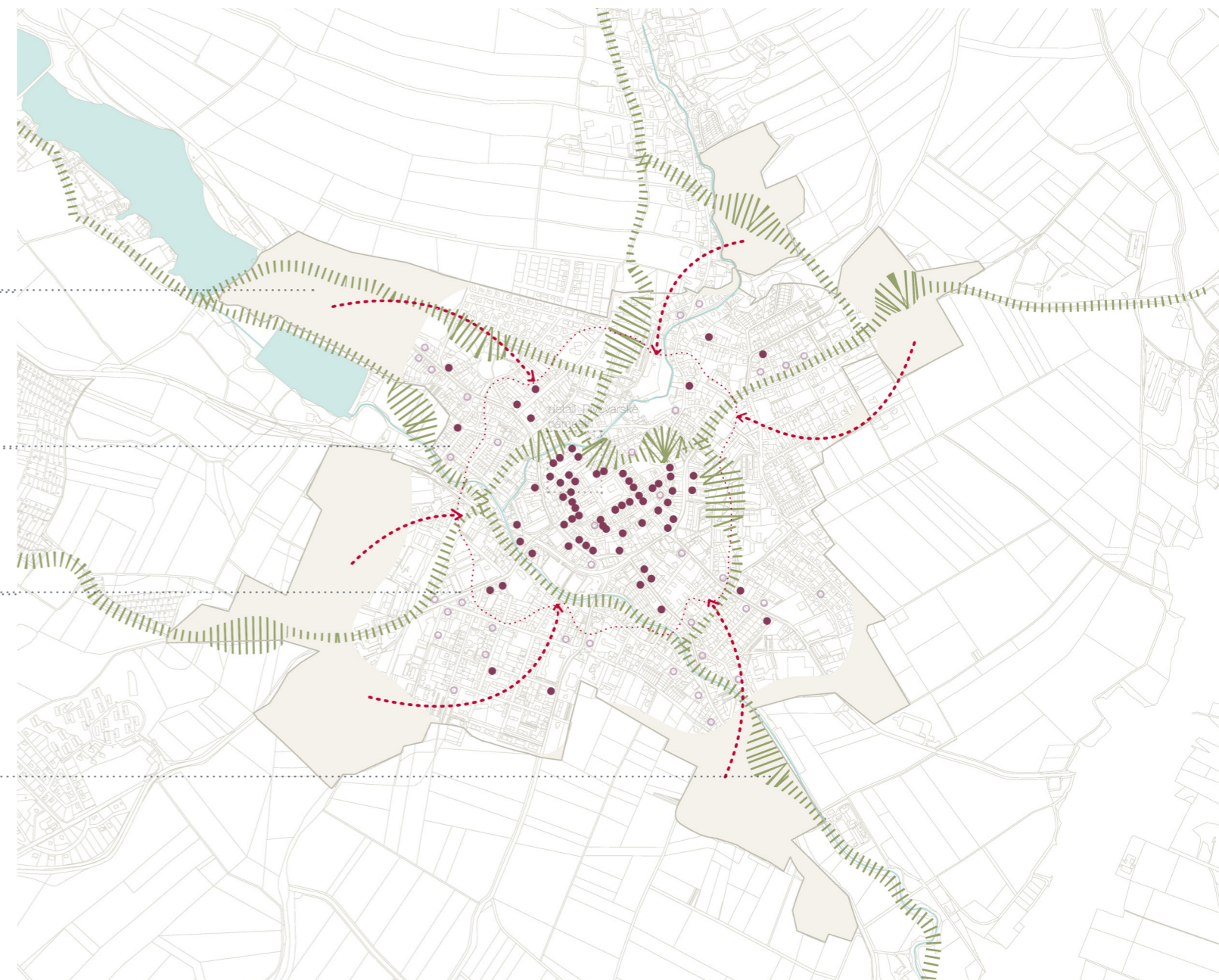
Nerozvojové lokality nyní představují přebytečnou zátěž, jež je potřeba plynule a pozvolna opouštět a zároveň jí poskytnout nejen odpovídající náhradu, ale také pro ni nalézt nové nezátěžující využití. Vhodné je využití krajinného plánování a v jeho kontextu na krajinné osy navazovat s rekreačními a sportovními aktivitami.

nerozvojové lokality

reurbanizační pásmo

funkční přizpůsobení
a diverzifikace ekonomiky

aktivity navazující na
přírodní osy

0 0,05 0,1 0,2 0,3 0,4 0,5 km

koncepce rozvoje města atraktivizace

Zatraktivnění města znamená vytvořit blízkost služeb, práce a bydlení. Znamená vytvořit kvalitní životní podmínky ve městě spočívající v dostupnosti vybavenosti, zaměstnání. Znamená kvalitní životní prostředí a mnohé další.

Kvalitní životní prostředí bezesporu zahrnuje i veřejná prostranství. Není však možné v bezvadném stavu udržovat všechna, zvláště když některé městské části nejsou v rozvoji podporovány. Právě taková jsou označena jako neinvestiční. Kde by se naopak investovat do kvality mělo, jsou ta nejvýznamnější prostranství z pohledu četnosti užívání a reprezentativnosti města.

Blízkost služeb, práce a bydlení spočívá ve vytvoření funkční zrnitosti o jednotce určené dostupností. Právě k tomu jsou určeny diverzifikační pozemky. Nestačí však hrubě míchat tyto tři skladebné kameny. Je nutné jít hlouběji a umístit zde pracovní místa odpovídající trendu demografické struktury, tedy pracovní místa pro vysokoškolsky vzdělané obyvatele mikroregionu.

Atraktivita města je artikl, na kterém je nutno pracovat dlouhodobě i až marketingovým způsobem. Tedy propagovat samotné město za jeho hranicemi například poskytováním regionálně významné vyšší vybavenosti. K tomu i k hlubší diverzifikaci jsou vhodné volné pozemky (součástí brownfieldů) ve vnějším pásmu města.

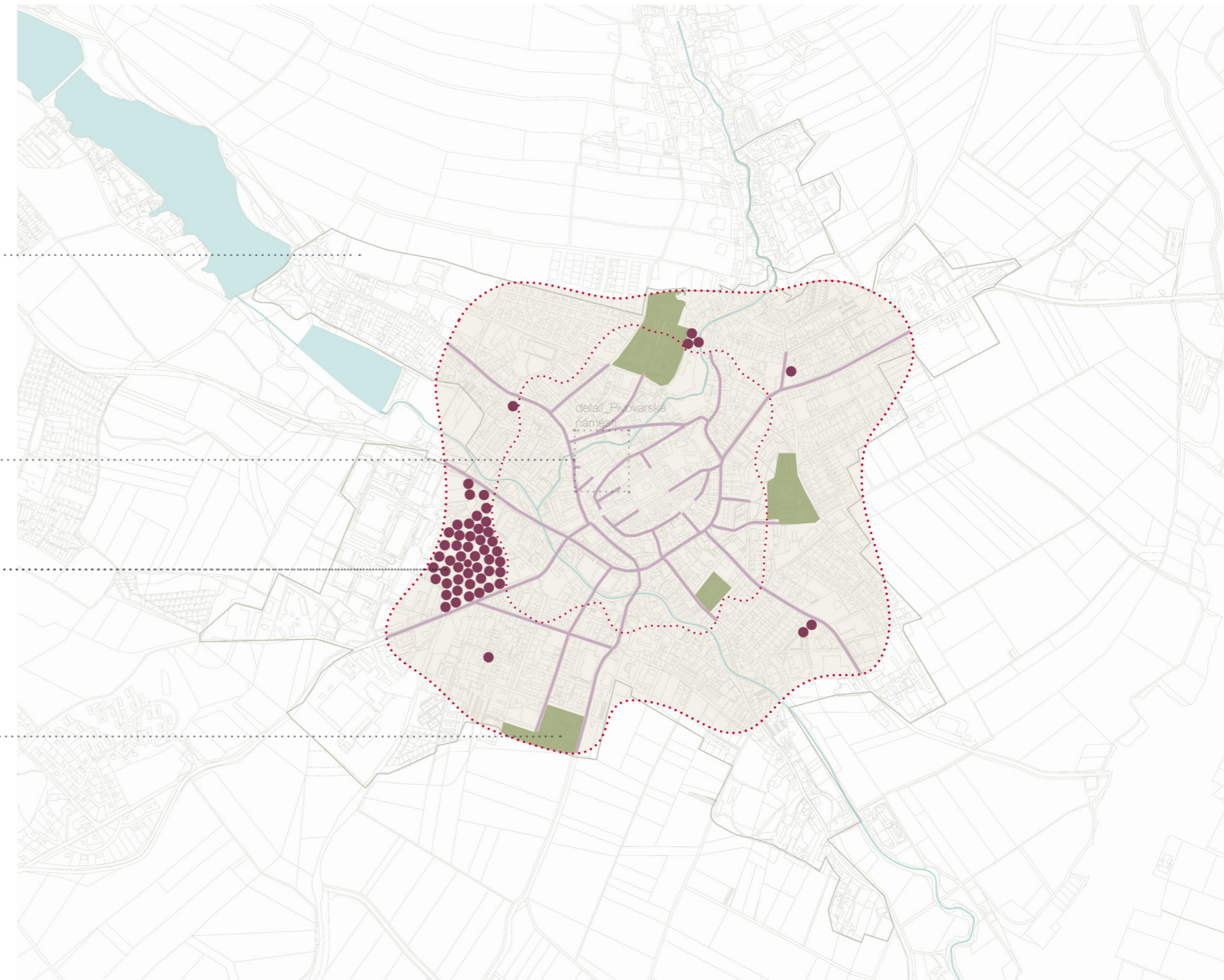
Regenerace obytných okrsků je další z možností, jak nejen zahustit strukturu města, ale jak také podpořit pěší dopravu a zároveň zatraktivnit tyto součásti města.

neinvestiční veřejná
prostranství

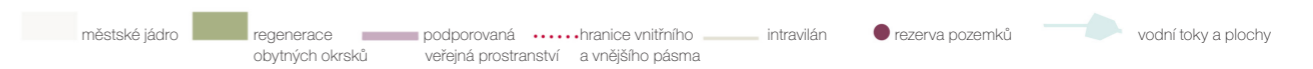
veřejná prostranství
určená ke zatraktivnění

rezerva pro vyšší
vybavenost a diverzifikaci
ekonomické základny

regenerace obytných
okrsků

0 0,1 0,2 0,3 0,4 0,5 km

koncepce rozvoje vesnice koncentrace

Vesnické jádro tak, jak je vymezeno podle dostupnosti, značí pouze hypoteticky možný prostor pro rozvoj. Nicméně celý tento prostor nemusí být pro zástavbu, nejen rodinnými domy, ale především hospodářskými staveními, vhodný z různých důvodů jako například kvůli prudkému svahu, aktivní záplavové zóně či nevhodné přístupnosti.

Koncentrace vesnického jádra znamená koncentraci zástavby, veřejných prostranství, činností, obyvatel i potenciálu pro služby a zaměstnání.

Naproti tomu není vhodná nová zástavba mimo jádro vesnice, která by znamenala především zatížení infrastruktury individuální dopravou, zatížení veřejných rozpočtů pro zasíťování nových odlehlých pozemků a dále zhoršení životních podmínek.

Vesnice Ostrov, tři kilometry západně od Lanškrouna, byla použita jako příklad k aplikaci koncepce rozvoje vesnice.

Struktura vesnického jádra se navrhuje doplnit o dva typologické druhy staveb. Jsou to rodinné domy a hospodářská stavení.

Nově však tato stavení nebudou primárně sloužit k zemědělské produkci, ale nabídnou možnosti podnikatelských činností.

přílišný svah

aktivní záplavová zóna

dostupnost veřejné
vybavenosti

osy původní zástavby

vesnické jádro

N_3_3 schéma koncepce vesnického jádra

Smršťující se města
Petr Rejnuš

vesnické rodinné domy
(návrh)

vhodné pozemky
k zahuštění vesnického
jádra (návrh)
zpevněné cesty (návrh)

hospodářská stavení
(návrh)

0 0,1 0,2 0,3 0,4 0,5 km

■ budovy (návrh)
hospodářská stavení ■ vhodný pozemek
pro zástavbu ■ stávající zástavba ■ zpevněné cesty
(návrh) — vodní tok

N_3_5 schéma návrhu zástavby vesnického jádra

Smršťující se města
Petr Rejnuš

vícegenerační bydlení

Rodinné bydlení více generací může nabídnout alternativu k sociálním službám pro seniory a ušetřit kapacity v domovech seniorů v Lanškrouně.

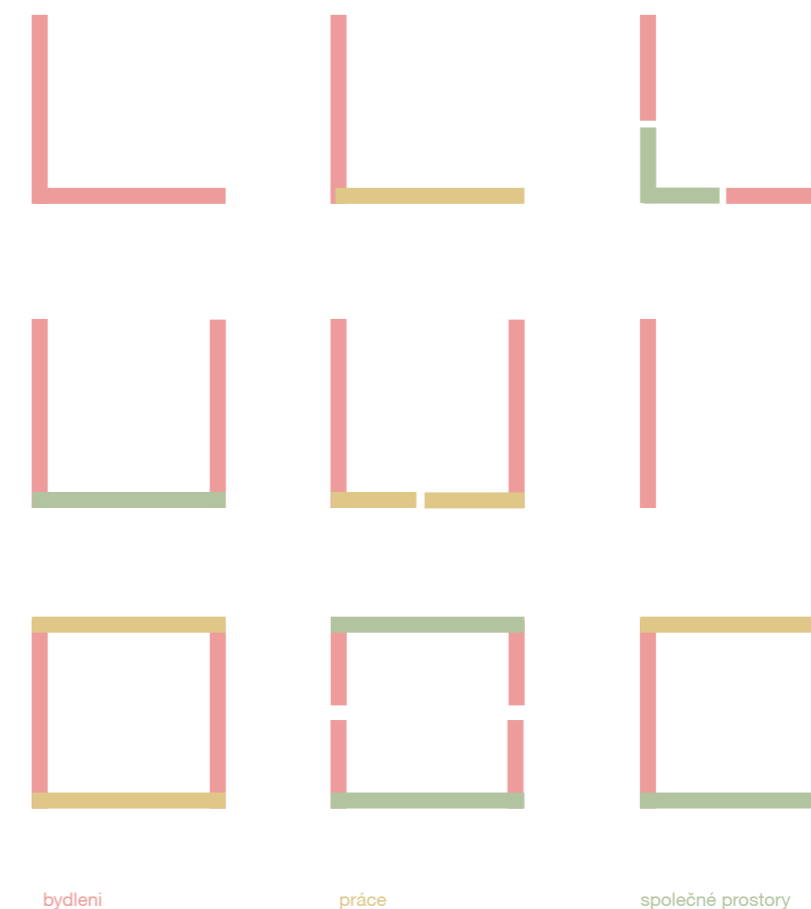
komunitní bydlení

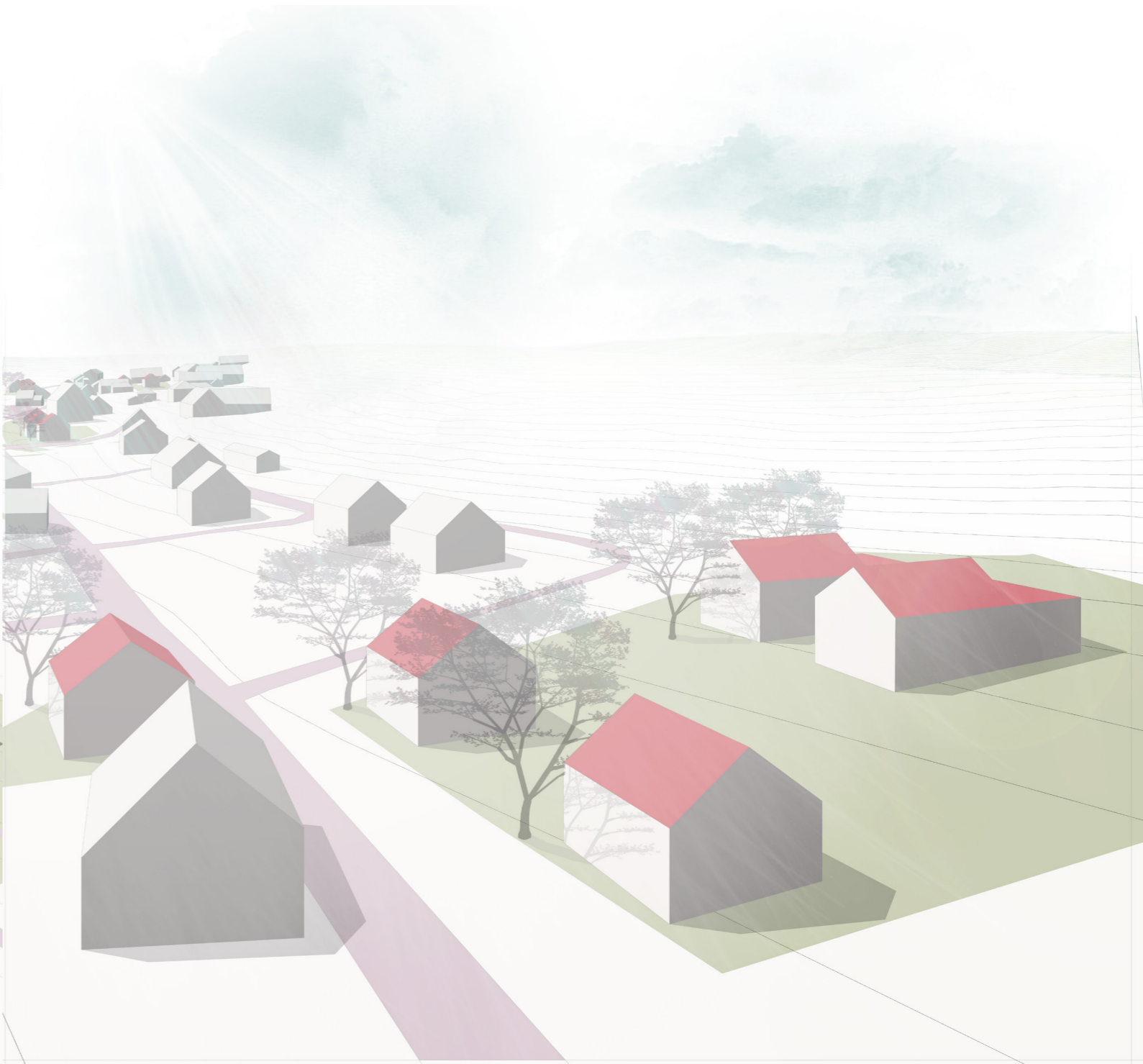
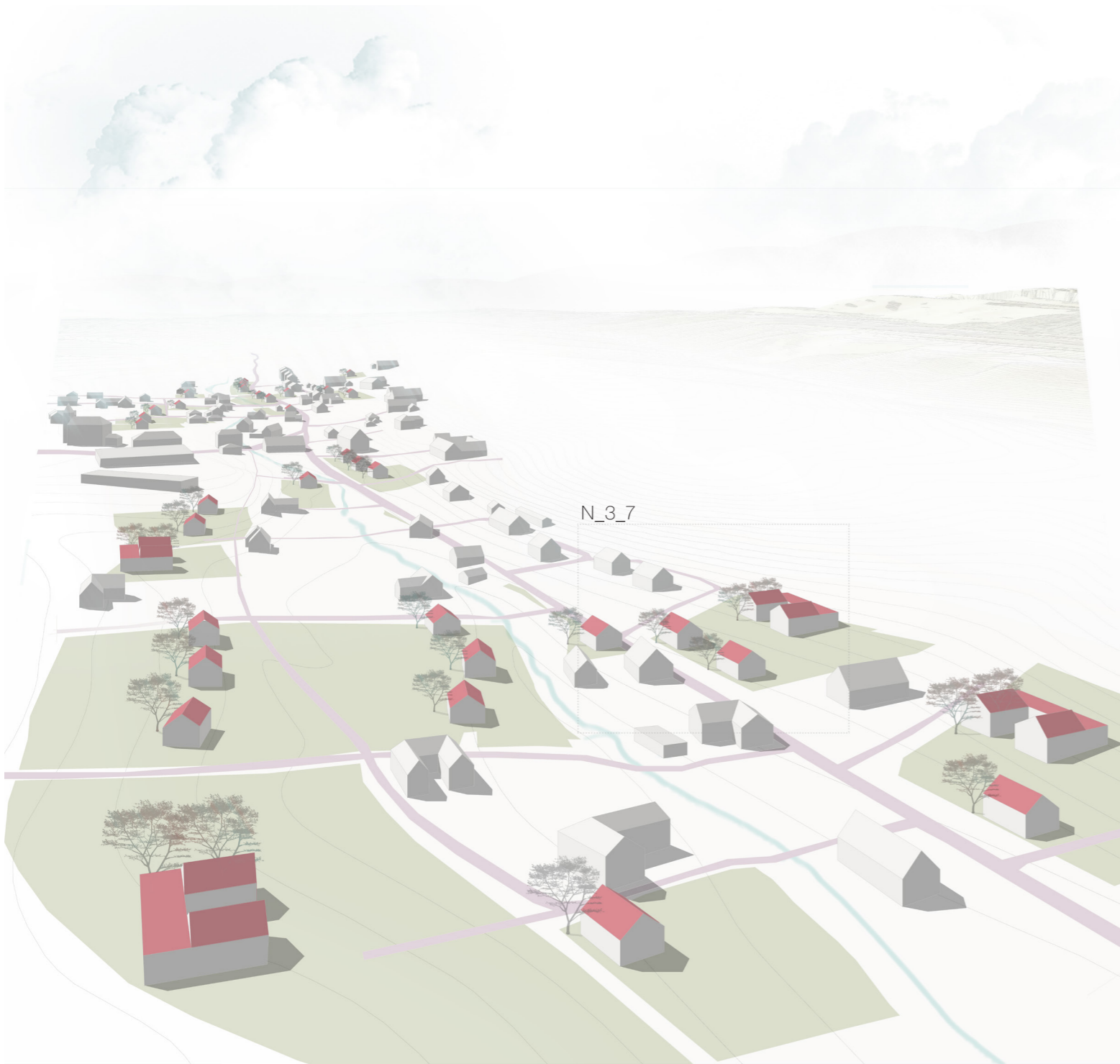
Komunitní (skupinové) bydlení seniorů se sdílením společenských místností, kuchyní a zázemí včetně dostupnosti mobilních sociálních služeb může také nabídnout alternativu pro důstojné stáří seniorů, kteří jej chtějí strávit na venkově.

hospodářské využití

Třetím příkladem funkčního využití hospodářských stavení je zaměření na dostupnost pracovních příležitostí na vesnici společně s individuálním bydlením. Příklady jsou klempírna, kovárna, pneuservis, autoservis, truhlárna a další drobná výroba či služby.

Zahuštění jádra vesnice by pouze pomocí hospodářských stavení nebylo dostatečné, proto jsou zde navrženy rodinné domy, které svou formou odpovídají běžnému vesnickému domu. Osa střechy je rovnoběžná s hlavní cestou, střecha je sedlová, dispozice domu pak jednopodlažní s možnou půdní vestavbou.

N_3_6 nadhledová perspektiva vesnického jádra

N_3_7 nadhledová perspektiva části vesnického jádra

detail

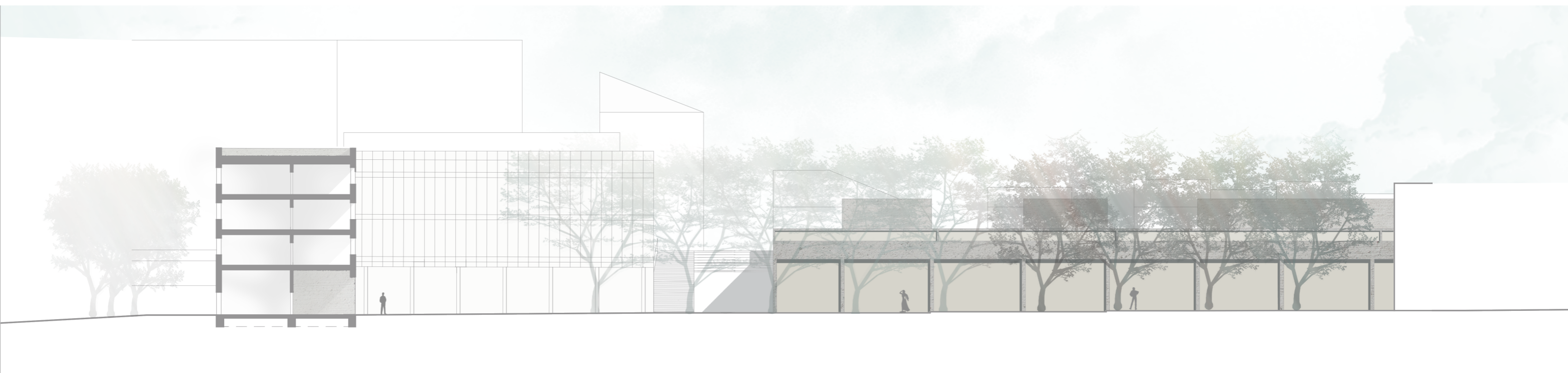
Pro prověření koncepce mikroregionu Lanškouna bylo vybráno Pivovarské náměstí hned z několika důvodů.

Jedná se o veřejné prostranství určené ke ztraktivnění s přilehlými diverzifikačními pozemky. Zároveň se jedná o pozemky určené k reurbanizaci, protože jak název náměstí napovídá, jednalo se o areál městského pivovaru, jež pozbyl své funkce a v současné době se jedná o brownfield v částečné fázi revitalizace.

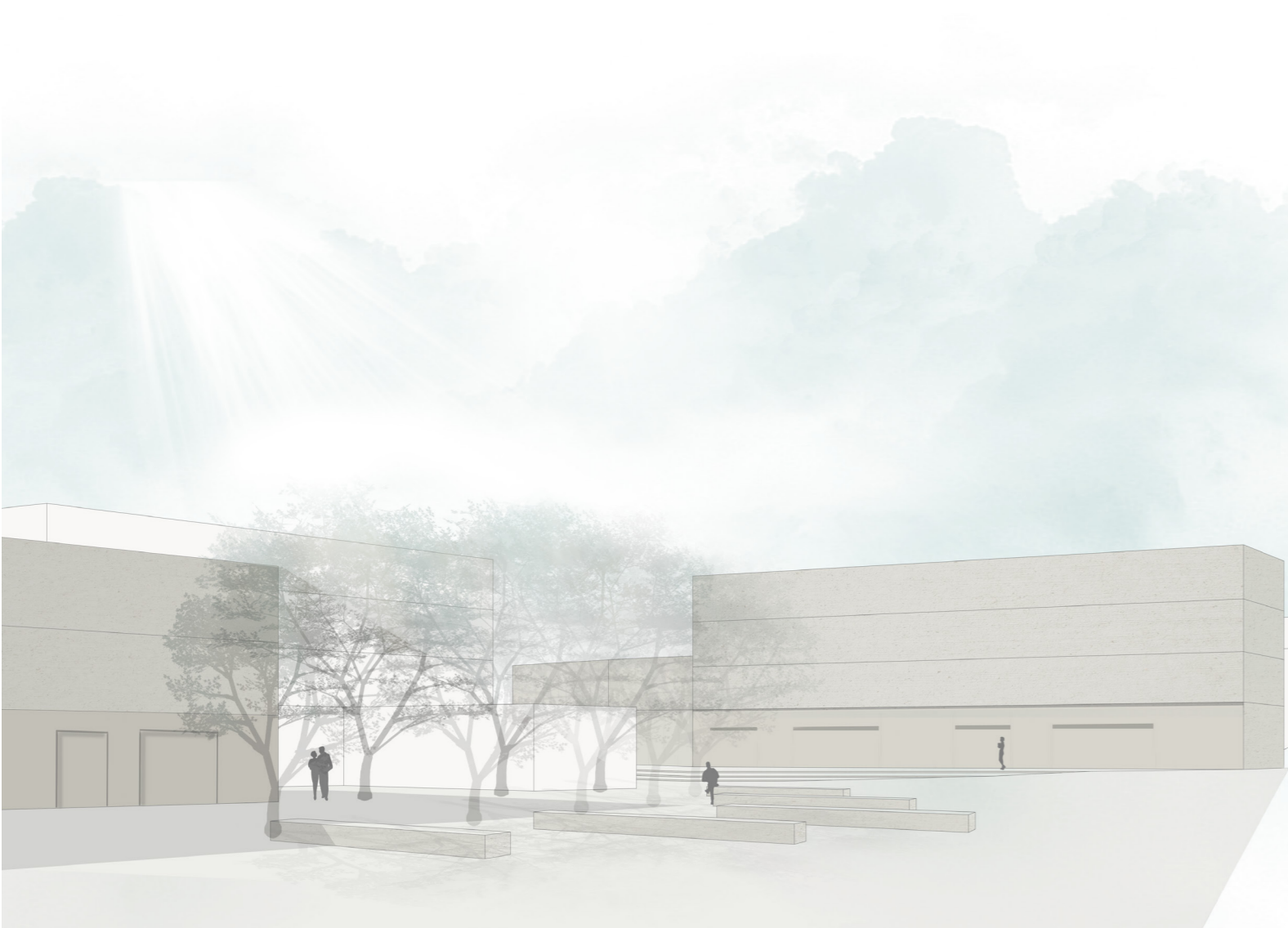
Jako reurbanizační plocha ve vnitřním městském pásmu by podle koncepce měla být přiměřeně zahuštěna strukturou podporující různá využití. Tedy byl zvolen mix služeb, obchodů, kanceláří a bytů dimenzí odpovídající sociálně ekonomickým trendům mikroregionu.

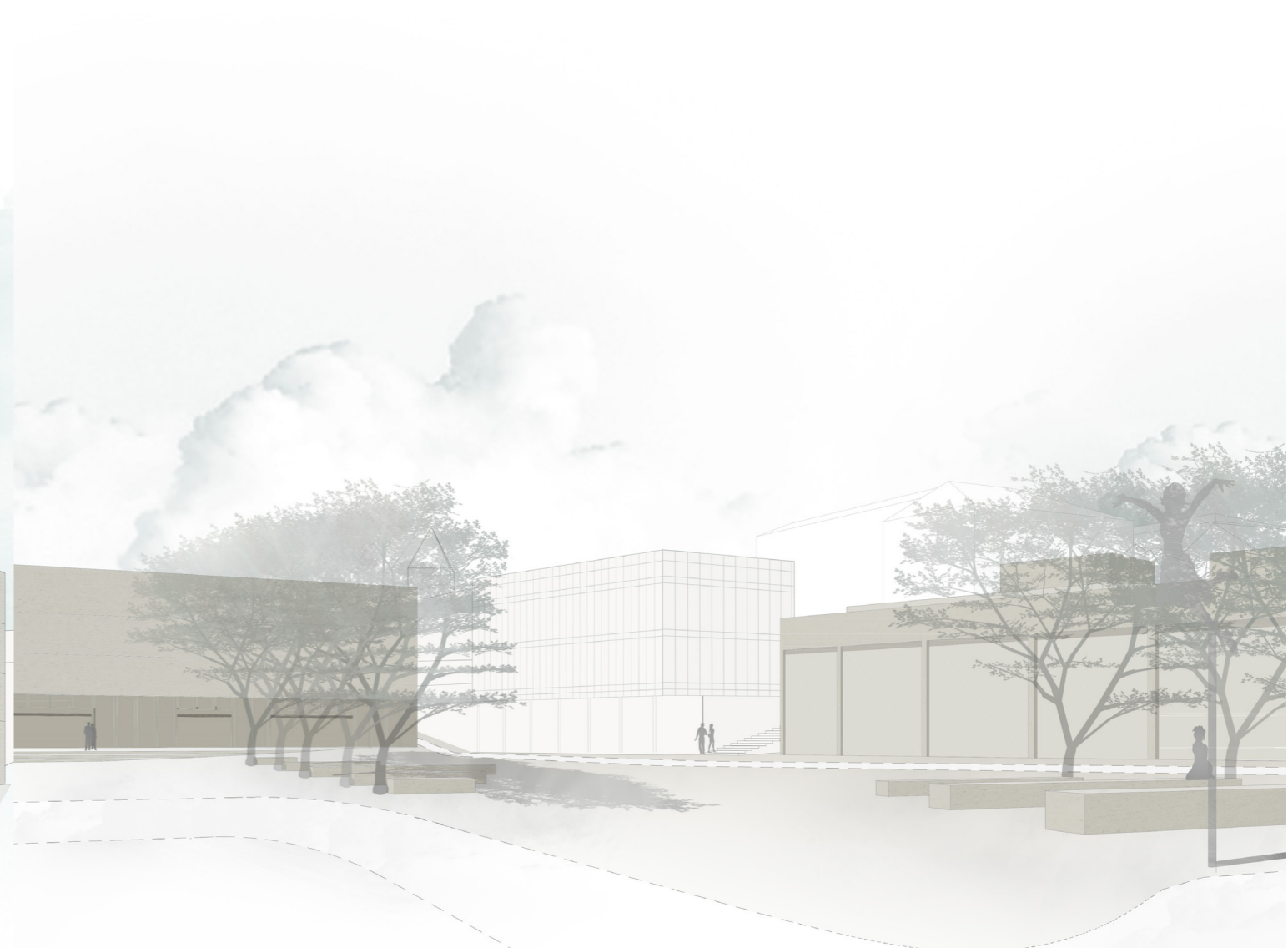
N_4_1 půdorys parteru Pivovarského náměstí
Smršťující se města
Petr Rejnuš

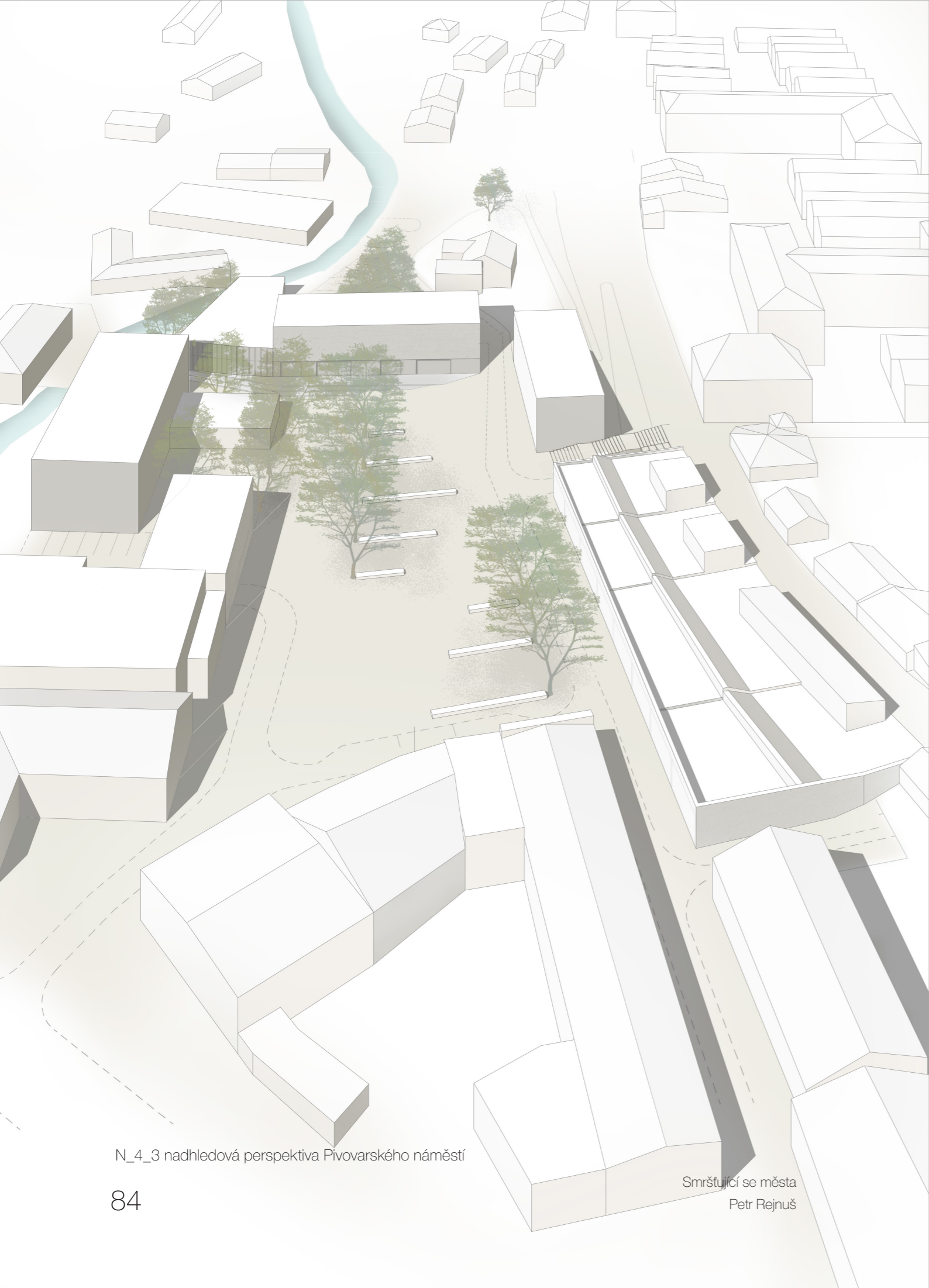
N_4_2a a N_4_2b řezopohledy Pivovarského náměstí

N_4_4a perspektivní průhled na Pivovarské náměstí

N_4_4b perspektivní průhled na Pivovarské náměstí

N_4_3 nadhledová perspektiva Pivovarského náměstí

Smršťující se města
Petr Rejnuš

bibliografie

- [00] REJNUŠ Petr, Smršťující se města, diplomní seminář, vedoucí práce: Karel Maier. 2/2018
- [01] RUMPEL Petr. Když se (naše) město smršťuje [novinový článek]. Lidové noviny 2.8.2014.
- [02] RUMPEL Petr, SLACH Ondřej. Je Ostrava „smršťujícím se městem“? [novinový článek]. Sociologický časopis, 2012, Vol. 48
- [03] Schmeidler, Karel, Výzva shrinking cities v Evropě i ve světě“ [novinový článek]. Urbanismus a územní rozvoj, 6/2011
- [04] Schmeidler, Karel, Fenomén shrinking cities [novinový článek]. Lidé města, 16/2014
- [06] MAIER, Karel. VYLIDNĚNÁ MĚSTA [online]. 2008.[5.2.11.2018], Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2008/1/vylidnena-mesta>
- [07] WIECHMANN Thorsten; PALLAGST, Karina M. Urban shrinkage in Germany and the USA [online]. 2012.[9.2.11.2018], Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/224807559_Urban_Shrinkage_in_Germany_and_the_USA_A_Comparison_of_Transformation_Patterns_and_Local_Strategies
- [08] The Economist. How to Shrink a City [online]. 2015.[3.2.2018], Dostupné z: <https://www.economist.com/news/leaders/21652343-many-cities-are-losing-inhabitants-better-manage-decline-try-stop-it-how-shrink>
- [17] GRIBAT Nina;Governing the Future of a Shrinking City:Hoyerswerda, East Germany. 2010
- [18] RUMPEL Petr, SLACH Ondřej. Governance of shrinkage of the city of Ostrava. 2012
- [19] ŠIMON, Martin. Population development and policy in shrinking regions: the case of Central Europe. Sociologický ústav Akademie věd ČR. 2014
- [20] Shrinking Cities, Volume 2: Interventions.
- [97] SCHAUER P. Perspektiven der Stadtentwicklung in der Stadt Schwedt. MSWV AKTUELL, 4/2001.
- [21] GROSSMANN Katrin.Urban Shrinkage in East Central Europe; Benefits and Limits of a Cross-National Transfer of Research Approaches. 2008
- [22] KLINGHOLZ, Rainer. Europe's Real Demographic Challenge. Policy Review. 2009.
- [23] TUROK, I.; MYKHENKO, V. The trajectories of European Cities, 1960–2005. 2007

Smršťující se města
Petr Rejnuš

vysvětlivky

městský region

- region obvodů tří obcí s rozšířenou působností, tedy České Třebové, Lanškrouna a Ústí nad Orlicí

mikroregion

- region obvodu obce s rozšířenou působností Lanškroun

zázemí města

- obce spadající do správního obvodu obce s rozšířenou působností (vyjma jádra)

jádro mikroregionu

- obec s rozšířenou působností - zpravidla město, např. Lanškroun

zdroje

ČSÚ	Český statistický úřad, veřejná databáze
ČD	České dráhy
OREDO	Organizátor regionální dopravy
ČÚZK	Český úřad zeměměřický a katastrální

